

NYÁRY PÁL

a pécsi református egy-
ház lelkipásztora ::

A pécsi református egyház története.

Ára 50 fillér.

A pécsi ref. egyház
— kiadása 1908. —

A befolyó tiszta jöve-
delem az egyházi sze-
gényalapot gyarapítja.

AZ UJ TEMPLOM ÉS LELKÉSZLAKÁS.

A PÉCSI REFORMÁTUS
EGYHÁZ TÖRTÉNETE

IRTA

NYÁRY PÁL

A PÉCSI REF. EGYHÁZ
: LELKIPÁSZTORA :

A PÉCSI REF. EGYHÁZ KIADÁSA 1908.

NAGYSÁGOS

VARGA NAGY ISTVÁN

KIR. ITÉLŐTÁBLAI BIRÓ URNAK,

A FELSŐBARANYAI REF. EGYHÁZMEGYE
TANÁCSBIRÁJÁNAK, A PÉCSI REF. EGY-
HÁZ LELKES FŐGONDNOKÁNAK

FŐGONDNOKSÁGÁNAK TIZE-
DIK ÉVFORDULÓJA

EMLÉKÉRE

ŐSZINTE TISZTELETE JELÉÜL
AJÁNlja

A SZERZŐ.

1912

VABON NADY ISTVAN

1912

1912

1912

BEVEZETÉS.

EGEMLÉKEZZÉL AZ EGÉSZ ÚTRÓL, MELYEN HORDOZOTT TÉGED A TE URAD ISTENED!*) Az Irásnak ez a felhívása jut eszembe most, midőn felemelem tollam, hogy a pécsi református egyház történetének megírásához kezdjek.

Sok küzdelem és várakozás után végre elérte *egyik* nagy célját a pécsi ref. egyház: templomát felépíthette a lelkeszlakással együtt. Egyházunk történetének e kimagasló pontján álljunk meg egy kissé és tekintsünk vissza. A megfutott út viszontagságainak meggondolása, a nyert áldások számbavétele, az azokért való hálaadás, gyarlóságaink, mulasztásaink belátása és beismerése bizonyára hasznunkra lesz, megerősít, hogy futhassunk tovább a többi célok megvalósítására, melyek ebben a nagy eszmében találkoznak: *Isten országa e földön!*

Az Irás arra hi fel, hogy az *egész* utról emlékezzünk meg. A pécsi református egyház útja nem ott kezdődik abban az időben, mit körülbelül harmincz esztendőre tehetünk. Egy régi megszakadt ösvényt kell felkeresnünk, mire kétszáz esztendő rakta reá az elfedő hantot, — régi

*) V. Mózes VIII: 2.

időkről kell emlékeznünk, — a menynyire a fennmaradt adatok megengedik.

Egyházunk régmúltját mutatják be, elég homályos vonásokkal, inkább csak gyenge körvonalaiban ez adatok, — régmúltját, melynek dicsősége sem a mienk, de dicsősége napja korai leáldozásáért sem vonhat bennünket felelősségre senki sem.

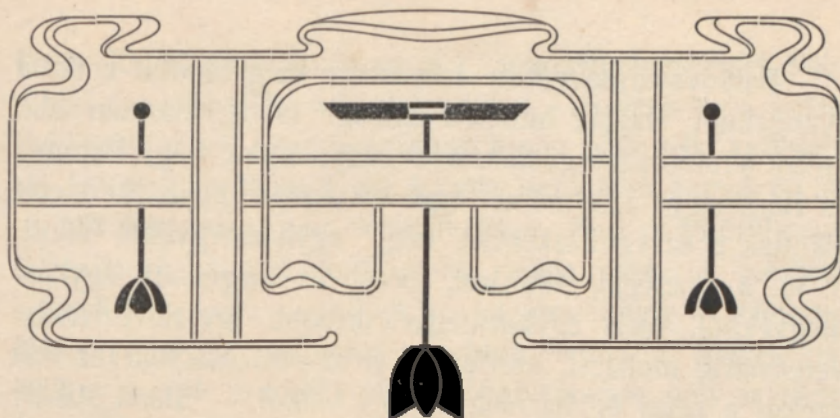
E régmúlt és a jelen között bajos lenne összekötöző szálakat keresni, — én sem teszem. A mikor a régmúltat megrajzolom, egyfelől a történelmi hűség gondolata lebeg szemem előtt, másfelől az a tudat, hogy nemcsak bennünket, hanem minden magyar reformátust érdekelni fog az a kevesek előtt ismeretes tény, hogy a XVI. század vége felé, a török világ idejében, erős református egyház volt Pécsen, melynek napja rövid ideig tartó tündöklés után leáldozott.

Ezért írom meg a régmúlt történetét. Bár hézagosan és inkább vázaltszerűleg, mert az előttem ismeretes források nem nyújtanak kellő felvilágosítást*), de mindenesetre az adatokhoz való hív ragaszkodással.

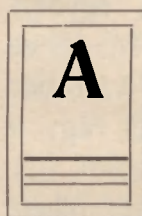
Munkám két részre oszlik: az első részben a *hajdani*, a másodikban a *mai* pécsi ref. egyház történetét tárgyalom.

Szó szoros értelemben véve, inkább adat gyűjtés volt munkám, mint *történet írás*. A pécsi ref. templomépítés emlékére írott művemben elmulaszthatatlannak tartottam, hogy a *hajdani* pécsi egyházzal is megemlékezzem, a mint azt a kész adatok elibém tárják. Kodexekben, elsárgult okmányok megfakult betűi között nem buvárokodtam. Buvárkodjék bennük az, aki hivatást érez magában a történet írás magasztos munkájára. Azt azonban csaknem teljes bizonyossággal állíthatom, hogy az ismert források a hajdani pécsi református egyház történetéből *többet* nem nyújtanak, mint a *mennyit* röviden én közzétettem e kis munka hasábjain.

*) Haas Mihály: Baranya. Várady Ferencz: Baranyavármegye múltja és jelene.

A PÉCSI REF. EGYHÁZ HAJDAN.

AZ A HATALMAS szellemi forradalom, mit a Németországban megindult reformáció munkája keltett, futó tűzként terjedt a szélrózsa minden irányában.

Magyar hazánkba megegyengetett úton jöttek be a reformáció szent eszméi és tanai. Utját nemcsak az a körülmény egyengette meg, hogy főnemességünk a világi méltóságokat is viselő kath. főpapsággal nem rokonszenvezett, nemcsak a római pápák erőszakos beavatkozásai a magyar nemzet ügyeibe, mi ellen királyaink nem egyszer tiltakoztak, hanem mindenek felett az a körülmény, hogy az előreformátorok Wald, Wickleff és Husz reformátori tanait, különösen a huszita reformáció elveit, hazánk egy részében ismerték már s minden gondolkozó, magyar katolikus szívében ott élt az egész kath. világ által kifejezett vágy, hogy a római kath. egyház de capite et membris reformáltassék.

Ezért találtak termékeny szívekre azok az evangéliumi magvak, miket a magyar reformátorok hintettek, nemcsak az ékesszólás varázserejével, hanem az igaz meggyőződés hatalmával is.

Baranyavármegyében hamarosan megcsendült a tiszta evangélium alapján hirdetett istenige és egymásután alakultak a református gyülekezetek, ugyannyira, hogy Baranya és Bácsmegye református egyházai külön egyházkerületet alkottak s ez egyházkerület négy egyházmegyéből állott, u. m. a pozsegai, mohácsi, pécsi és szigetvári egyházmegyéből, mely egyházmegyék később így nevezettek: veresmarti, mohácsi, felsőbaranyai az ormánságban (ez volt azelőtt a pécsi egyházmegye) és a valkói. — Stárai Mihály volt a baranyai egyházkerület első superintendse (1548-tól), az utolsó superintendens pedig Gyimóthi István, ki 1729-ben hivatott haza mennyei Urához, hogy többre bizassék odafenn.

1734-ben egyesült e kerület a dunamelléki egyházkerülettel s két egyházmegyére osztva, ma is ide tartozik.

Mint láthattuk, hogy az egyik református egyházmegyét először pécsi egyházmegyének nevezték. Már ez az elnevezés is arra enged következtetni, hogy e városban egykor református gyülekezetnek kellett lenni. És úgy is van, mint alább látni fogjuk.

A reformáció világa Pécsre is elhatott, de hogy miként jött be ide a reformáció, arról nem szólnak forrásaink. Csak annyit tudunk, hogy Pécsen 1543 július 20-án foglalták el a törökök, kik a püspöki városban egyetlen katolikus papot sem találtak. A pásztorok elfutottak az ellenség elől, a nyáj pásztorok nélkül maradt. Az a reformátor, kinek nevét az ismeretlenség homálya fedi, ki Pécsre jött, hogy hirdesse a megtisztított vallást, vagyis a Krisztus evangéliumát, legfeljebb csak a tudatlanság sötétségével küzdött, nem akadván kath. pap, kivel szellemi birokra kellett volna mennie, bebizonyítandó: hol az igazság.

Hogy a pécsi katolikusok szívének ajtajai hamar feltárultak az evangéliomi magvak befogadására, mutatja az a tény, hogy mire az első katolikus „*István nevű pap*“ 1565-ben Pécsre került, az itt lakó olasz katolikusok kívánságára, akkor már erőteljes református egyház állott itt, mely a

török által meghagyott, a ma is fennálló Mindenszentek temploma nagyobb felében dicsérte az Urat, a kisebbik részt, vallási türelmességének bizonyságául az István páter lelki vezérlete alá került katolikus hívek kicsiny seregének engedvén át.

A lélekszám, nem lehetett nagy, mert ez a körülmény új templom építését vonta volna maga után, a mindenszentek temploma — tudjuk, — nagyon kicsiny. A templom építés költségeit bizonyára megbirta volna a gyülekezet, hiszen Lampe szerint*) virágzó kollegiumok volt az itteni reformátusoknak, mely később az unitáriusoké lett, azután pedig mint apácza kolostor hagyta hátra romjait a mai Zidina környék helyén. — Arra kell tehát következtetnünk, hogy a reform. egyház nem a lelkek külső számában, hanem a lelkek buzgóságában és áldozatkészségében volt erős és gazdag. A Mindenszentek templomát a török „jóvoltából“ birták. A székesegyházat iskolai célokra magának tartotta fenn a török, a többi templomokat felégette.

A győzelemmel terjedő reformációnak azonban volt egy nagy hibája és ez abban állott, hogy inkább rombolt, mint épített. A reformátorok inkább arról prédikáltak a mit *nem kell hinni*, arra azonban kevés súlyt fektettek, hogy az evangéliumi hitvallást tételekbe szedjék, határait felállítsák és ennek a mulasztásnak tudható be, hogy a reformáció sebesen rohanó folyamából mellékfolyók keletkeztek, egyfelől az unitarismusban, másfelől az anabaptismusban. — Az értelem és érzelem munkájának egyforma jussot követeltek a vallásban a reformátorok, de nem jelölték még e két tényező munkájának határait, ebből következett, hogy egyesek az értelmet az érzelem rovására, mások az érzelmet az értelem rovására akarták a vallásban érvényesíteni s így egyfelől az anabaptista rajongás, másfelől az unitárius ézclvüség ütötte fel fejét a reformáció szép munkájának megrontására. A magyar reformációnak különösen ez utóbbi lőn félelmes ellensége s a pécsi református egyház

*) Lampe: „Historia eccl. reformatae.“

sirját is az unitarismus ásta meg. A reformátusok az evangéliom igazságait a katolikusokkal szemben nyilvános szóvitákon védelmezték. Az unitarismus apostolai is ezt a módot használták fel elveik hirdetésére s a hol megjelentek, ott nem a katolikus hit igazságait hirdetőkkal szálltak harczra, hanem az evangéliomi egyház gabonájába vágták sarlóikat, a református prédikátorokat hívták fel a gyülekezet előtti szóvitára s hogy a győzelem a legtöbbször az övék lett, — az, mint az azóta lefolyt idők története igazolja, nem az unitárius elveknek a határozott evangéliomi keresztyén meggyőződést megdöntő „igazságá“-ból, hanem azon idők embereinek lelki világából lehet megmagyarázni. — Mint Korinthusban Pál apostol idejében *ékesen szólás* volt az emberi dicsőség lajtorjája s az általános érdeklődés tárgya, — éppen úgy a reformáció idejében a *a vallási vitatkozás* képezte a híveknek főfoglalkozását a más hitet vallókkal szemben. Miután pedig, mint említém, a rombolás több volt a hitigazságok terén, mint az építés, a reformációt be fogadott lelkek csak hosszú időmulva jöttek tisztába azzal, hogy hol vannak az evangéliumi hit határai. A lelki szabadság és felvilágosodás jelszavai igen alkalmas eszközök voltak arra, hogy az unitárius papok ékesszólással előadott, felvilágosodott elmékre appelláló elvei könnyen szerezték híveket maguknak ott, hol pozitív hitnézet a lelkekben még ki nem fejlődhetett.

A pécsi kodex a nagyharsányi szóvitát említi elsőnek. A vitát Alvinczy György unitárius lelkész tartotta olyan eredménnyel, hogy a nagyharsányi reformátusok papjukat azonnal elűzték s a ref. hitvallást az unitáriussal cserélve fel, Alvinczyt papjuknak megválasztották. A nagyharsányi hitvitán, melynek híre Pécsre is elhatott, részt vett Jászberényi György unitárius lelkész is, ki 1571-ben eljött a pécsi reformátusok gyülekezetébe és itteni egyszeri fellépéssel megnyerte a ref. gyülekezet tagjainak nagy részét. A sikert látva, meghívta Alvinczyt is, akivel azután olyan ered-

ménynyel munkálkodtak, hogy a pécsi ref. gyülekezet csakhamar teljesen unitáriussá lett.

Természetes dolog, hogy nagy fájdalmat szerzett ez unitárius diadal Vörösmarty Illés hercegszöllősi lelkésznek, ki akkor a baranyai egyházkerület superintendense volt. A szalmaláng — mint tudjuk — hamar kialszik. A nagyharsányi unitárius lelkesedés szalmalángja is csakhamar szunyadozni kezdett s ezt hirtül véve Vörösmarty, néhány paptársával, köztük Siklósi és Mányokival 1574-ben Harsányba megy s ott nyilvános szóvitán legyőzi Alvinczy Györgyöt és társát Tolnai Lukácsot. A vita eredménye nemcsak a szellemi győzelem, hanem amaz idők vasszigorúságát jellemző halálos ítélet is, minek következtében Alvinczyt felakasztják, Tolnai Pécsre menekülésével menti meg életét. — A budai basa ezért maga elé idézi a győztes vitázókat s egy hitvitát tartat az igazság kiderítésére. A hitvitán — melyen Jászberényi pécsi unitárius pap is részt vesz — az unitáriusok győznek.

Vörösmartyt és társait a basa halálos ítélete alól Válaszuti György unitárius pap levele menti meg. A pécsi református gyülekezet teljesen megsemmisült. Tagjai az unitárius vallást fogadták el. A Mindenszentek temploma teljesen unitárius templom lett, kiszorították belőle a katolikusokat, akiknek egy kis fakápolnát engedtek át, mely még 1664-ben is fennállott. Az unitáriusok negyven esztendeig birták a Mindenszentek templomát, az ő tulajdonukba ment át a reformátusok kollegiuma is. Innen került ki a többek között: Pécsi Simon.

Jászberényi halála után Válaszúti György lett a pécsi unitáriusok papja. Ő tartotta 1588 aug. 29-én a Mindenszentek templomában Skaricza Máté ráckevei ref. lelkésszel a híres pécsi disputát.*

*) A pécsi disputáról Kanyaró Ferencz: „Unitáriusok Magyarországon“ című művében, bár elfogult, de teljes tudósítást olvashatunk. Miután a disputa a pécsi ref. egyház elpusztulása után tartatott, arról, mint a pécsi ref. egyház történetét nem érintő eseményről, nem emlékeztem meg.

Válaszuti halála után, kit Vásárhelyi követett, az unitárius vallás is kipusztult úgy Pécsről, mint Baranyából. A buzgó református prédikátorok mindig nagyobb meggyőző erővel hirdették a Krisztus tiszta evangéliomát. A baranyai unitárius gyülekezetek újra református lelkészeket választanak s a református Sion dicsősége újra emelkedőben van. 1647-ben még meg van a pécsi egyházmegye elnevezés, de arról semmit sem tudunk, hogy az unitáriusok csillagának lehanyatlása után Pécssett újra tért nyert volna a kálvini reformáció.

Sőt abból a tényből, hogy 1692-ben már benne van Pécs város fogadalmában, hogy idegen felekezetet nem tűr meg a városban, teljes bizonyossággal állithatjuk, hogy az unitáriusok csillagának lehanyatlása után a kálvini reformáció' Pécssett nem nyert újra tért. A rövid életű kálvinista dicsőség, mint láttuk, hamarosan a sirba tétetett.

De nem halt meg a leányzó, csak aludni tért. Jeltelen sirja felett azonban ott lebegett az isteni jövendölés: Fel-támadunk!

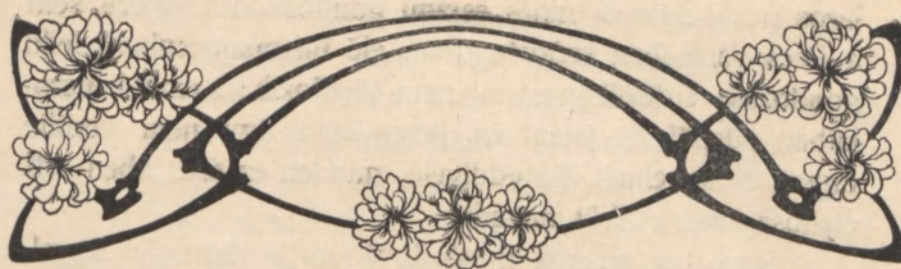
Hosszú kétszáz esztendeig tartott aluvása, de végre megvirradt a hosszú éjszaka után.

Az evangéliom diadalának napja emelkedőben van már, sugarait előre küldte. Az evangéliom hirdetése megcsendült újra e város falai között, a két evangéliomi egyház fejlődik, erősödik. A mai pécsi ref. egyház még ifjú, de növekedése, erősödése nagy jövőre enged következtetni.

Zárjuk be hát a rég mult történetét és ne sirassuk a hamar letűnt, régi dicsőséget.

Az a láthatatlan, de mégis látható égi Hatalom tudja, hogy miért kellett ennek így történni.

Fordítsuk inkább tekintetünket a mai pécsi egyház felé. És ennek nem messze terjedő multját, biztató jelenét szemlélve, gondoljuk meg mi, a mai egyháztalagok, hogy ennek az egyháznak a jövője a mi hűségünktől, a mi hitünktől és lelkesedésünktől függ.

A MAI PÉCSI EGYHÁZ.

I.

A mai egyház multja.

MINT az előző fejezetben láttuk, a XVI. század végén megsemmisült a pécsi református egyház. Ettől az időtől kezdve egészen a XIX. század közepéig Pécsen teljesen ismeretlen az evangéliumi vallás. Az ötvenes évek táján azonban már voltak itt bevándorolt protestáns családok és pedig tulnyomólag ágostai evangélikusok, akik a hatvanas évek végén annyira megerősödtek, hogy rendes anyaegházzá szervezkedhettek és lelkészt választhattak.

A reformátusok is gyarapodni kezdtek lassanként a beköltözés által, de minden lelki gondozás nélkül éltek itt. Pedig, hogy a lelki gondozásra szükség lett volna, bizonyítja az 1874-ik évi júniusi egyh. ker. kgy. jegyzőkönyve, hol a 103. pont alatt ezt olvassuk:

„Felemlítettvén, hogy sem a pécsi kath. gimnáziumban s egyéb ottani tanodákban tanuló református ifjaknak val-

lásos neveltetéséről nincs semmi gondoskodás tétetve, sem a Pécs városában szórványosan, élő hitsorsorsainknak lelki gondozása érdekében senki nem fáradozik ; s ezzel kapcsolatban püspök úr jelentvén, hogy ezen ügy nem került ugyan el figyelmét, de eddigelé, minden ez érdemben tett eljárása siker nélkül maradt :

Ezen ügy püspök úrnak továbbra is komoly figyelmébe s gondoskodásába ajánltatik“.

A pécsi reformátusok azonban továbbra is pásztor nélkül maradtak s akik az igét szomjuhozták, a helybeli evangélikus egyház istentiszteleteire jártak. Jeskó Lajos pécsi ág. ev. lelkész levelet intézett a dunamelléki ref. egyház kerülethez*), melyben a Pécs városa területén lakó reform. hívek, tanulók, katonaság, kórház, megyei börtönlelki gondozására s egyszersmind a cath. klérusnak az áttéréseknél gyakorlatba vett törvényellenes eljárásainak lehető akadályozása céljából, célszerű intézkedések megtételére kéri az egyház kerületet s azt ajánlja, hogy leghelyesebb lesz, ha két prot. egyház admistrationális unióra lép.

Az egyház kerület a tolnai és felső baranyai egyházmegyéknek adja ki az ügyet s hogy mily gyorsasággal halad előre az unió ügye, mutatja az, hogy éppen tiz esztendő mulva lép a megvalósulás stádiumába.

Ha az ügy némi haladásnak tekinthető, mindössze annyi történt az egyházkerület részéről a pécsi reformátusokat illetőleg, hogy Pécsset a következő esztendőben a felsőbaranyai egyházmegyébe kebelezi a pécsi reformátusok kívánságára. — A pécsi hívek az evangélikus istentiszteletekre járnak, gyermekeiket, kiknek száma ez időben 10—15 lehetett, az evang. lelkész részesítette hitoktatásban.

Egyházunk irattárában őrzött adatokból tudhatjuk meg, hogy az 1878-dik esztendőben Cseh Galamb Gyula, Baranyamegye főpénztárosa határozta el a városban szétosztan élő, mintegy kétszáz főre tehető reformátusoknak

*) 1875. május e. ker. kgy. jkv. 84 sz.

fiókegyházzá szervezését. A szervezkedő értekezlet jegyzőkönyvei elkallódtak, csupán egy, az időben készült pecsétnyomó lenyomata maradt fenn néhány máig is meglévő iraton, de a pecsétnyomó szintén elveszett. A pecsét körirata ez: „Pécsi ev. református hitközség. 1878.“

A szervezkedő értekezlet nem hiában ült össze. Annyi eredménye lett, hogy az ez évi egyh. ker. közgyűlés a pécsi ref. tanulók vallásoktatásáról következőképpen gondoskodott:

„Az oktatás teljesítésével megbizatik Földvály István, (helyesen Ákos) ref. vallásu pécsi réalisk. tanár úr; fáradságáért a következő iskolai évre 80 forint tiszteletdíj szavaztatik meg, melyből 50 forintot az egyházkerület, 30 forintot a felsőbaranyai egyházmegye pénztára fedezzen. Ezen kívül püspök úr felkéretik, hogy a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszteriumnál kieszközölni sziveskedjék, hogy az állami réaliskolában tanuló ref. növendékek vallásitanításának költségeit a nevezett miniszterium kegyeskedjék fedezni, úgy mint más állami tanintézetekben.“ (95 jkv. szám.) Földvály Ákos 1883-ig tanította a ref. tanulókat. Azután Jeskó Lajos pécsi ev. lelkész látta el gyermekeink vallásitanítását, míg 1886-ban e feladat teljesítését pár évre Irinyi Sándor szintén réaliskolai tanár vette át, az 1878 évi egyh. ker. kgy. határozatából folyó feltételek mellett.

Az 1882-ik esztendőben Pécsen a szavai egyházhoz csatolja az egyházkerület. A szavai lelkész, Czucz Lajos* Cseh Galamb Gyulával levelezve, 1884 szept. 17-én bejön Pécsre és itt a csekély számmal megjelenő hivek részvételével szervezkedő értekezletet tart. Az értekezlet szükségesnek tartja, hogy a pécsi református hivek, hitéletük ápolása végett fiók-egyházzá alakuljanak. A fiókegyház még ez év november 30-án megalakul. Főgondnoknak Cseh Galamb Gyulát választják meg és négy presbytert is választanak ugyanakkor: Rásky Mihály, Irinyi Sándor, Vécsey

* Jelenleg a nagytótfalusi egyház lelkipásztora.

István és dr. Kereky Mihály személyében. A fiókegyház tanácsa belátja, hogy a szavai lelkész időnkénti látogatása nem elég az itteni hívek gondozására, 1885 április 12-én elhatározza, hogy administrationális unióra lép a helybeli ágostai hitv. ev. egyházzal. Az administrationális uniót 1885 május 5-én kötik meg. A költségek fedezésére egyházi adó vettetik ki, következő módon:

„Az alsóbb néposztályra nézve az adófizetés összege 50 kr., azaz ötven krajczárban szabassék meg, a középosztálybeliek adója pedig 2 frt, illetve osztályzat szerint 5 frtban állapított meg. Ezen összegből és pedig:

a) 50 kr. után 10 kr. domestikára, 10 kr. a törzstőkére és 30 kr. az administrationális unióból származó költségek fedezésére;

b) 2 frt után 40 kr. domestikára, 40 kr. a törzstőke alap és 1 frt 20 kr. az adm. költségekre;

c) 5 frt után 1 frt a domestikára, 1 frt a törzstőkére, 3 frt az adm. költségekre leszen fordítandó. Kikötött ezen kívül, hogy amely egyházfél az uniót megszüntetni kívánja, ebbeli szándékát fél évvel előbb tartozik bejelenteni.“

Az administrationális unio megkötése halározott haladást jelentett a kis fiók egyház életében. Az ág. ev. istentiszteleteken nem voltak „vendégek“ többé. Joggal részesültek ott a sacramentumok kiszolgáltatásában s joggal vették igénybe az ág. ev. lelkész szolgálatát halottaik temetésekor.

Voltak itt sokan, akiket úgy kielégített az unió, hogy a valamikor leendő különválásra, önálló ref. egyházi életre nem is gondoltak.

De olyanok is voltak, különösen a vezető emberek között, akik az uniót nagyon is ideiglenes dolognak tekintették, kiknek lelke előtt egy önálló ref. egyház képe lebegett, kik ref. templom építésről, ref. rendes lelkész választásáról álmadoztak.

Az álmodozókra szükség van, nélkülük nincs haladás. Ahol a jelen körülményeivel mindenki megelégedett, ott nem vágnak jobb jövő után és nem is érik el. Tornynos

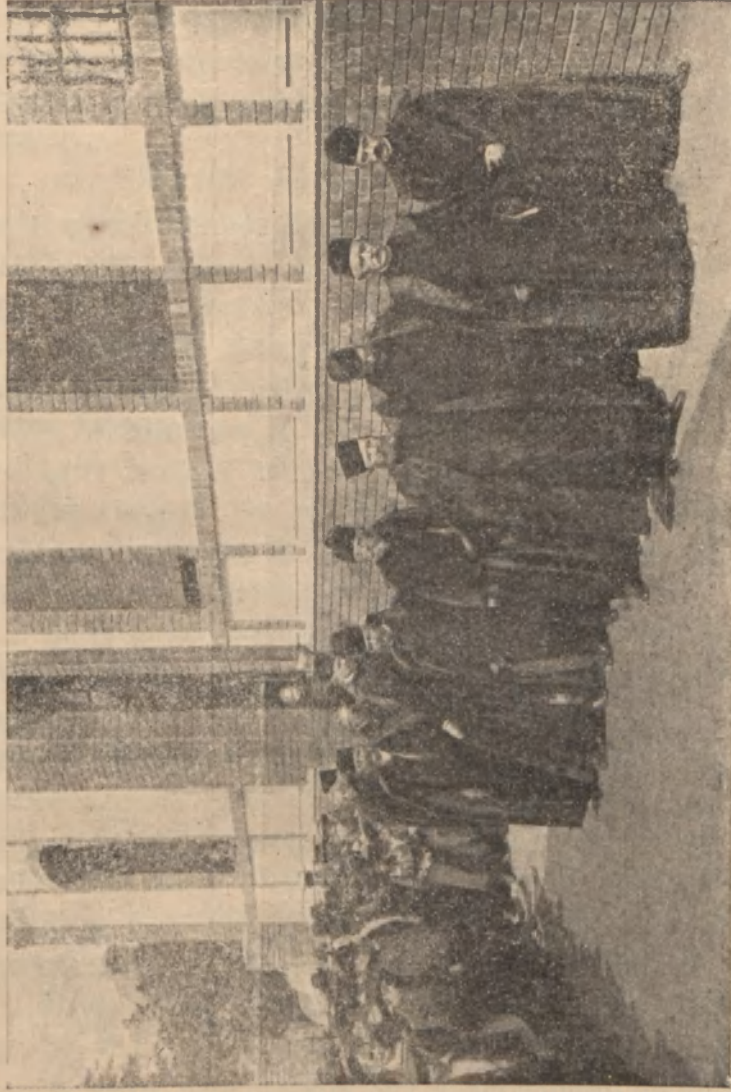
ref. templomról, állandó lelkésről beszélni, biz ez „álmodásnak“ látszott, de az ilyen ébren álmodott álmok nem hazudnak, bizonyoságául annak, hogy a mai kornak is vannak prófétái, kik nemcsak jövendölik, de a jelen munkájával meg is készítik a jövőt.

Hogy az egyházkerület is csináljon valamit a pécsi egyházzal, ugyanezen évben kimondotta, hogy vissza-belelezi a tolnai egyházmegyébe és a pécsváradi egyházhoz csatolja.

Az 1886-dik esztendő nevezetes esztendeje a kis pécsi gyülekezetnek. Szász Károly püspök ekkor tartá egyházlátogatási körútját Baranyában. A kis gyülekezet előjárói kérik a püspököt, keresse fel a pécsi leányegyházat is és lelkesitse annak tagjait. A püspök október 2-án érkezik Pécsre. Vendégül Cseh Galamb Gyula látja József-utczai házában. Az ág. ev. templomban ünnepélyes istentiszteletet tartanak, melyen a püspök prédikál. Az istentisztelet végével az együttmaradt hiveket összetartásra buzdítja. Egyenként is meghallgatja az egyháztagnak véleményét s atyai, jóindulatú tanácssal látja el őket.

A püspöki látogatás jó nyomokat hagyott hátra a hivek lelkében. Nagyrészüik belátta, hogy az unió állandó fenntartása nem lehet egy hitbuzgó gyülekezet célja. A pécsi reformátusoknak mielőbb odáig kell erősödniök, hogy önálló egyházi életet éljenek, bár a legteljesebb egyetértésben az ág. ev. testvérekkel, de mégis külön tőlük, saját vallásukbeli lelkész vezetése alatt. Ennek tudata nyer kifejezést a püspöklátogatást egy hét mulva követő közgyűlésen, hol először esik szó a jövőben építendő templomról. Egyhangulag elhatározzák itt, hogy Pécs szab. kir. várostól telket kérnek templom és paplak építés céljából.

A város nem nagyon siet a kérvényező reformátusok szolgálatára, mert csak két esztendő mulva hozza meg 117/1888. számú határozatát, mely szerint a pécsi reformátusoknak 250 [ ]-öl telket engedélyez a tornacsarnok mellett, azzal a kikötéssel, hogy az egyház a tervezett építkezést

A TEMPLOM FELSZENTELÉSÉRE INDULÓ PÜSPÖKÖK ÉS LELKÉSZEK.

három év alatt köteles végrehajtani s hogy a város a telek tulajdonjogát fenntartja magának.

Hogy Pécs szab. kir. város ezen adománya csak olyan „*nesze semmi, fogd meg jól*“, azt szomorúan látta minden egyháztag. Ugyan melyik „városatya“ nem tudta azt egész bizonyosan, hogy a pécsi reformátusok nem három, de talán még tíz év múlva sem tudnak építeni? Tudták biz azt nagyon jól, éppen azért bátorkodtak olyan alkalmas helyen telket jelölni, mert bizonyosak voltak benne, hogy a reformátusok oda nem építkeznek soha, lévén 3 éves terminus a legbiztosabb útja a megígért telek visszavételének. Az egyházközségi közgyűlés megütközéssel is veszi tudomásul a város határozatát s egyuttal kimondja a Város újbóli megkeresését, melyben a tervezett egyházi építkezésre 10 éves határidőt kér s a telek tulajdonjogát az egyházra ruházni kéri.

II.

Uj idők kezdete.

Az administrationális unió, — bár ugyan az összes lelkészi funkciók elláttak, — nem elégítette ki a buzgó egyháztagok lelkét. Mint feljebb említém, már az unió megkötésekor voltak többen, kik előtt a jövőben történő különválás gondolata lebegett. Az évek multával az egyházias hivek mindig jobban belátták, hogy a reformátusok gyors szaporodása csakhamar szőnyegre hozza az önálló egyházzá szervezkedés kérdését. Ehhez azonban vezér kell. Vezér, ki összehívja a szétszórt hiveket és lelkesítse őket. A vezető — sajnos — hiányzott még. Cseh Galamb Gyula, az egyházközség eddigi „lelke“ és vezére megbetegedett. Letette világi hivatalát, le kellett tennie, bármennyire sajnálta légyen, az egyház vezetésének gondjait is. Még névleg ott állott az egyház élén, várva az utódot, kit az Isten majd helyére rendelend. Az utód azonban késett még ideig

— — ez az oka, hogy a püspök látogatást követő lelkesedés csakhamar lelohad, a kedélyek lecsendesednek és marad minden a régiben.

Az Úr azonban, ki a „megrepedezett nádszálát nem rontja el és a füstölgő gyertyabelet nem oltja meg“ adott Mózeset a vezető nélkül maradt, immáron szép számú seregnek, ki elvezesse népét az ígért földre felé: Cseresnyés Sándor kir. táblai tanácselnök személyében.

Cseresnyés már Nagykanizsán, előbbi hivataloskodása színhelyén odaállott azon — fájdalom, nagyon könnyen megoldvasható számú — buzgó világi férfiak sorába, kik megértették az apostolnak mély értelmű beszédét: *Ti pedig választatott nemzetség, királyi papság és szent nép vagytok!* (I. Péter II : 9.) Azok közé tartozott Cseresnyés, kik nem sine cura tisztségeket várnak egyházuktól, hanem részt kérnek a magyarországi kálvinista Sion hulladozó kőfalának építésében. A nagykanizsai missiói egyházat ő alapította meg. Pécsre érkezve, világi hivatalának tetemes gondjai nem tudják kimeríteni minden figyelmét. A nagy elfoglaltság, melyre egyházuk iránt közönyös férfiaink oly előszeretettel hivatkoznak, nem akadályozhatta meg Cseresnyést abban, hogy a pécsi fiók egyház jelene és multja iránt ne érdeklődjék. Szomorúan látja, hogy nem a lelkek számában van itt a hiány, nem a nyáj kicsinysége a baj, hanem a pásztor, a vezető hiánya. Nem, itt nem lehet összetett kezekkel arra várni, hogy majd úgy magától is megéri a dolog. Itt tenni kell. És ha nem ragadja a zászlót kezébe más, hát megragadja ő. Hogyan is kezdjen a nagy munkához?

Először is a tolnai egyházmegye esperesével Csekey Istvánnal és Szász Károly dunamelléki püspökkel lép levelezésbe. E levelezés eredménye az, hogy az 1891. szept. okt. egyházkerületi közgyűlés a pécsi fiók egyházat 500 forint évi missiói segélyre ajánlja az egyet. konventnek s a maga részéről 200 forint segélyt utal ki a Szondy-Kenessei alapítványból. Így vetvén meg alapját egy helyettes

lelkész alkalmazása, imaház és lelkészlakás kibérelése lehetőségének.

Az esperes és püspök jóindulatát és a pécsi egyház támogatását célzó ígéretek birtokában közgyűlésre hívja össze 1891 december havában a pécsi reformátusokat és itt előadja terveit.

Isten és a társadalom elleni bűnnek tartja a további tétlenséget. Az országos közalaptól — értesülése szerint — egyelőre évi 500 forint segélyre lehetne számítani. Pécs városa is adna évi 100—200 frt segélyt 650—750 frt pedig a hivektől, egyházi adózás útján szedetnék be.

Ennyi anyagi erővel lehetne imaházat bérelni és lelkészt tartani, ki a hiveket gondozná, az evangéliumot prédikálná, a sakramentumokat hitelveink szerint kiosztaná s gyermekeinket a református keresztyén hitigazságokra oktatná.

A közgyűlés lelkesedéssel mondja ki, hogy a pécsi egyház 1892 január 1-től önálló, missiói egyházközséggé alakul s azonnal megállapítja az egyházi adó kulcsot, mely szerint 5 osztályba soroztatnak az adófizetők. Az első osztály évi 1 frt, a II. évi 2 frt, a III. évi 4 frt, a IV. évi 8 frt, az V. évi 12 frttal járul az egyház fenntartásához. Ez alkalommal megválasztják az egyházi hivatalnokokat és presbytereket. Főgondnok lesz: Cseresnyés Sándor, kir. táblai tanácselnök, gondnok: dr. Kereky Mihály ügyvéd, ki méltó munkatársa a lelkes főgondnoknak. Odaadó buzgósággal folytatja gondnoki tevékenységét korai haláláig. Presbyterek lesznek a következők: Szikszay János, Czigliányi Béla, Váry Gyula törvényszéki bírák, dr. Tolnai Antal kir. táblai bíró, Rásky Mihály járásbíró, Baross Kálmán megyei árvaszéki elnök, Maksay Zsigmond reáltanár, Szász Gyula kataszt. mérnök, Gyenes Klétus megyei számvevő, Imre Sándor, Csukás Zoltán, Vágó János iparosok. A megválasztottak azonnal leteszik az esküt a jelenlevő Bus Lajos pécsváradi lelkész kezébe. Bus Lajos szintén sokat fáradozott a pécsi leányegyház missiói egyházzá tételén.

Az egyház irattárában levő levelei tesznek bizonyosságot egyházunk sorsa iránti tevékeny érdeklődéséről.

A fellelkesült hivek 138 forintot azonnal összeadnak a kibérlendő imaterem belső berendezésére s a főgondnokot kérik fel a további lépések megtételére, ki Kereky Mihály gondnokkal boldogan lát hozzá az immár megoldáshoz közelgő, nagy feladat teljesítéséhez. A következő (1892) év tavaszán kibérelik a Siklósi országút 4. szám (most Rákóczy-út 8. szám) alatti, akkor Irinyi Sándorné tulajdonát képező házat, évi 480 forint bérért. A ház utca felőli részét imateremmé alakítják a közfalak kivételével. Az udvar felől két kicsiny szoba, egy kis előszoba és konyha a lelkész lakásául szolgálnak. Az udvarban levő melléképület egy szobája és konyhája a felfogadott Varasdi Mihály egyházi szolgálója lett. Az imateremben két csoport 10—10 sor 1 méter 70 cm. széles, sötét kékes zöldre festett padokat készít Gercsics Ferenc asztalos. Fenn a terem végére egyszerű szószék és papiszék kerül. Elébe egy sárgára festett Úrasztala s e körül 5 kisebb pad a gyermekek számára. Itt elől talál helyet a még ez évben 130 forintért szerzett harmonium.

Cseresnyés a püspöknek örömmel tesz jelentést a megindult „élet“ örvendetes jeleiről és sürgeti a kilátásba helyezett „helyettes lelkész“ mielőbbi kinevezését. A helyettes lelkész: Pap Zsigmond budapesti segédlelkész nagypéntek és husvét ünnepére meg is érkezik, de ünnep után vissza kell még utaznia Budapestre s csak pünkösdre foglalhatja el állását Pap Zsigmond. Nagy a hivek öröme. Talán még sohasem zengték oly lelkesen azt a remek pünkösd-i éneket: „Jövel szent Lélek Úr Isten!“... Hiszen születési ünnepet ülnek, a Lélek kitöltetése ünnepén születik meg a kis pécsi missiói egyház... Van hát külön gyülekező helyük, hol az Úr igéjét hallgathatják! Van lelki pásztoruk, kinek buzgó munkáját örömmel mozdítják elő a gyülekezet előjárói! Az egyházi felsőség által kilátásba helyezett anyagi segítség is megérkezik: a konvent 500

forint missiói segélye mellett, az egyházkerület 200 forint segélye a Szondy—Kenessey alapból. Pécs szab. kir. város is évi 100 forint kultuszsegélyt szavazott meg az egyháznak az 1893-ik évben.

A tavasz megújult élete látható a kis egyházban. A rügyek fakadoznak, naponként fakad egy-egy újabb rügy, egy újabb indítvány és annak nyomán keletkezett munka alakjában. Ilyen fakadó rügy az a határozat is, hogy a

A PÉCSI REF. EGYHÁZ IMAHÁZA 1892—1907.

majdan építendő templomra országos gyűjtés indíttassék.

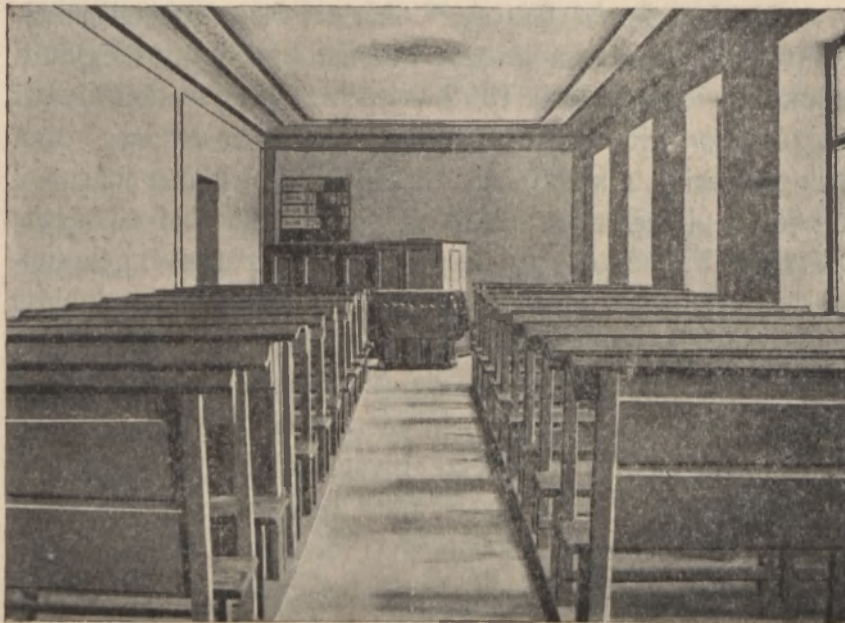
De hát igaza van a költőnek:

. . . „Fájdalom a boldogságnak
Egyik alkatrésze“ . . .

A derült égen egyszerre sötét felhő jelenik meg — a pécsi egyházat nagy veszteség éri: el kell veszítenie lelkes főgondnokát. Még az 1893 június 28-iki presbyteri ülésen elnökölt Cseresnyés . . . és egy hétre már nélküle

tárgyal a presbyterium . . . az ő elvesztése felett. A nemes szívü férfiut a szive ölte meg. Szivszélhüdés érte. Hiitelen hívta haza a Mester, kinek hűséggel szolgált ide lenn. Az Isten útai nem a mi útaink. Ő tudja jól, hogy miért kellett az erős férfiúnak ily hirtelen elhívattatnia . . . De az bizonyos, hogy Cseresnyés Sándor temetésén nemcsak azoknak szive vérzett, kiket a vérség köteléke csatolt hozzá s ha még akkor nem is voltak halottakat sirató harangjaink,

A RÉGI IMATEREM.

Horváth Tibor felvétele.

voltak érző szivek az egyház tagjai között számosan, kik igaz fájdalom könnyeit hullatták koporsójára.

Cseresnyés halála nagy csapás volt az egyházra, de vigasztalás volt az a tudat, hogy a kis egyház élt már s a vezér halála bár megrendíté, de nem vonta maga után annak megsemmisülését.

Cseresnyés helyét ideiglenesen dr. Tolnai Anál foglalja el, míg Váry Gyula táblai birót véglegesen főgondnokká választja az 1893 decz. 23-án tartott egyházközségi közgyűlés.

Pap Zsigmond odaadó buzgalommal látja el nehéz teendőit. Sajnos, csak rövid ideig állott ő is a kis missiói egyház élén, amennyiben 1895-ben Vörösmartra hívják rendes lelkésznek.* Érdemeit fel kell jegyeznem. Érdeme az, hogy a kezdet nehézségeit az egyházi élet és adminisztráció terén leküzdötte, a város területén szétszórta élő hiveket — amennyire lehetett — összegyűjtötte, a templom építésére országos gyűjtést indított. A templom alap állása már az ő idejében 1141 forint 94 krajczárt tett ki.

Utóda: *Szabó Károly*** már rendszeresen vezetett anyakönyveket, gondosan tanított hittanulókat, pontos egyházi adókönyvvezetést talál 1895 márczius 26-án történt hivatal foglalkásakor. Elődjéhez hasonló lelkesedéssel lát hozzá lelkipásztori munkáihoz, de öt hónap múlva már máshová rendeli h. lelkészül a püspöki hivatal s átadja helyét *Máthé Eleknek*. Máthé két évig szolgálja itt a Krisztus evangéliomának ügyét. Az ő idejében már száz gyermek vallásoktatása képezi a lelkész feladatát. A hivek száma, az állandó beköltözés folytán emelkedik, de az adófizető, a terhet viselő hivek még sem gyarapodnak, mert a beköltözött reformátusok nem sietnek a lelkészi hivatalba, hogy bejelentsék ideérkezésüket, részint azért, mert beköltözésük ideiglenes jellegű, részint mert a kis imaház semmi külső jellel sem adja tudtára az idegennek, hogy belsejében a ref. hivek imaterme van, így sokan nem is tudnak az egyház létezéséről. Mindezek mellett nem szabad elhallgatni azt az egyháziatlanságot és vallástalanságot, mely a beköltözöttek nagy részét jellemzi.

Nagyon gátolja a pécsi egyház fejlődését a gyakori lelkész változás. Az egyházba bár buzgó és tehetséges, de nőszülni akaró lelkészek kerülnek, kik egy-két évi szolgálat után örömmel cserélik fel a bizonytalan, helyettes lelkészi állást egy anyaegyház bizalmából felajánlott rendes lelkészi

* Mint vörösmarti lelkész halt meg 1908 február havában.

** Szabó Károly jelenleg alsó-nyéki ref. lelkész és országgyűlési képviselő.

állásért. Máthé Elek is itt hagyja a pécsi egyházat az 1897-ik esztendőben s a dunavecsei rendes lelkészi állomást foglalja el.

Utóda *Horváth Antal* dunapataji s. lelkész lett. Horváth ügyes adminisztrátor, ki a templom alap gyarapításához fáradságot nem ismerő buzgósággal fog hozzá. Személyesen felkeresi a hiveket, hogy a templomépitésre ajánljanak fel bizonyos összeget 1—5—10 évi fizetési határidővel. 1898-ban már 6600 korona a templomépitésre felajánlott adományok összege. Horváth nem elégszik meg ezzel s az 1899-ik év nyarán néhány nagyobb gyülekezetbe személyesen indul gyűjtő körutra s 1500 koronával tér haza.

Váry Gyula főgondnok lemondása után 1898 január havában *Varga Nagy István* kir. táblai bíró ül a főgondnoki székbe. Végre adott az Isten Józsuét, ki a Mózes kezéből kihullott fővezéri pálcát kezébe véve, folytassa Cseresnyés Sándornak megszakadt munkáját. Mint Cseresnyés, ő is buzgó munkása egyházának. Buzgóságát az édes apai házból hozta magával a közéletbe. Mert atyja 25 évig volt a halasi nagy ref. egyház gondnoka.

Hivatalával járó dolgainak elvégzésével ő sem látja kimerítve földi hivatását. Amellett, hogy a hazai rabsegély ügy felvirágoztatásán mint elismert tehetségű és buzgóságú szakférfiú és úttörő munkálkodik, érdeklődése tárgyat képezte minden időben egyháza is. A szabadkai és nagykikindai egyházak, a nagykikindai és valkányi ref. magyar iskolák megalapítása az ő nevéhez fűződik. Varga Nagy István tehát nemcsak lelkesedést hoz magával Pécsre, hanem tapasztalatainak kincseit is. A pécsi egyház azonnal érdeklődése tárgyát képezi. Csakhamar presbyter lesz s reá négy hónapra már főgondnokká választják. Áttanulmányozza az egyház eddigi történetét s a helyzettel megismerkedve, tisztában van feladatával.

Látja, hogy itt a templomépités kérdésénél van egy fontosabb és sürgősebb kérdés, mely megoldásra vár. És

ez nem más, mint az egyház anyásítása s ezzel kapcsolatban *rendes lelkész* választása.

Már főgondnoksága első esztendejében hatalmas lépéssel viszi előre az egyház ügyét. Feleleveníti a *templom telek* kérdését, melylyel 1888-ik esztendő óta nem foglalkozott az egyháztanács. Tudván azt, hogy mily ólomlábon jár az ilyen ügy haladása, jónak látja Varga Nagy István már most megkezdeni a telek-ügy mozgatását, hogy akkor, amikor csakugyan elérkezik a templomépítés ideje, akkorra megoldottan álljon ez a kérdés is. Az egyháztanács tehát a városhoz fordul alkalmas telekért s úgy a főispán, mint a polgármester, ígéretet tesznek a kérelem méltányos elintézésére.

A főgondnokkal levelező esperes, még ez esztendőben véleményt kér a presbyteriumtól az egyház anyásítására nézve.

Ugyancsak még ez évben készül el az első tőkesegély kérvény, melyben a közalapból 20.000 frt építési segélyt kér az egyház. Mindezen dolgok azonban nem nyerhetnek azonnali elintéztést. Évek kellene hozzá, míg a különféle fórumokon keresztül haladva megérhetnek s gyümölcsöt teremhetnek. Éppen azért kellett így egyszerre minden irányban megtenni az előkészítő lépéseket.

De álljunk meg egy kissé! Sőt tegyünk néhány lépést visszafelé. Egy sir mellett jöttünk el. Figyelmünket az egyház fejlődő életének rajzolása vonta el e sirtől, de csak rövid időre, mert ime visszatérünk hozzá, hogy letegyük reá hálás megemlékezésünk és kegyeletünk koszorúját. *Dr. Kereky Mihályt* takarja e sirhalom, a pécsi egyháznak kezdettől fogva lelkes tagját, hat éven át hűséggel sáfárkodó kúratorát, ki részt kért magának mindenkor abból a munkából, mely egyháznak javát célozta s Cseresnyés főgondnok benne igazi lelkes segítő társat talált akkor, mikor a missziói egyház megalakításával járó kezdet nehezségeivel kellett megküzdeni. Az 1897-ik esztendőben ragadta el a halál e derék férfiút, nemcsak családját borítva gyászba,

hanem egyházunkat is. Nagy és érzékeny veszteség volt nekünk az ő elvesztése, mert a lelkieket illetőleg sivárnak mondható korunkban, ritkán található intelligens férfaink sorában oly puritán és amellet határozottan egyházas jellemet, egyházáért oly készséggel fáradozó, mint ő volt. Legyen áldott az ő emlékezete.

Az 1900. esztendő ismét egy lépés haladást jelent egyházunk történetében. Pécs szab. kir. város 650 [ ] öl telket ad egyházunknak az Indóház-utcza végén templom és lelkészlakás építés czéljaira. A telek bár nagy és Pécs legszebb utcájában fekszik, a gyülekezet tagjai még sem örülnek a város ajándékának. Sokan megaláztatást látnak abban, hogy egyházunk a „város szélén“ kapott temploma számára telket, de legtöbben a város középpontjától való távolsága és nedvessége miatt nem találják alkalmasnak a templom építésre. Az egyháztanács is azzal az elhatározással veszi át a város ajándékát, hogy annak eladására minden lépést megteendő az eladási áron a város központján szerez megfelelő telket. Csakhamar közhírré is teszik, hogy az indóház-utcai telek eladó. Vevő azonban nem jelentkezik. Hát ezkoronáért szívesen megvennék többen is, de ekkora összegért még tiszteséges háztelket sem lehet szerezni a város központján, nemhogy akkorát, melyen a templom is, paplak is elférjenek. Pedig akadnának — persze jó pénzért — igazán alkalmas telkek. Így az Indóház-utcza végén levő „Jó pásztor“ korcsma telke, a Mária- és Mór-utcza sarkán állott Beck-ház, melynek helyén ma már a pécsi jótékony nőegylet palotája büszkélkedik, a Bletterbauer-féle ház, az Indóház-utcza elején, ez utóbbit szakembereink nem tartották megfelelőnek. Szóba kerül a Pfeiffer-féle telek és lakóház a Gyár-utczában. Minden, egyházunk sorsa iránt érdeklődő hívünknek megvan a saját kiszemelt telke, a hová építtetni szeretné a várva-várt templomot. Csak az a baj, hogy az ideákban vagyunk gazdagok, a reáliákban pedig nagyon is szegények. Gyülekezetünk „jövő-menő“ tagjai, kiknek egy részét a hivatal, másik (nagyobb) részét

a napszámos munka ideiglenesen köti városunkhoz, nem csoda, ha egyrészt anyagiakban való gyengeségük, másfelől itt tartózkodásuk ideiglenes jellegének tudatában nem hoznak „erejüket meghaladó“ áldozatot e célra. Egészen természetes dolog, hogy a szülőföld, a földbirtok által biztosított állandó lakóhely egyházi és egyéb szükségéi sokkal eredményesebben keltik fel az apák örökségén élő, azok példáin okuló utódok lelkesedését. Igazán elismerésre méltó az az áldozatkészség is, amit e vázolt körülmények dacára is megbizonyítottak egyházunknak — kevés kivétellel bíró — buzgó tagjai. Hogy teljesen közönyös lelkek nemcsak ma élnek a különféle egyházak kebelében, kiknek az egyházhoz tartozását csak az anyakönyv és az egyházi adóval megterheltek névsora mutatja, hanem voltak minden időben, akkor is, mikor a hitbuzgóság lángja igazán messze vetette fényét, azt jól tudják azok, kik az egyházak történetét ismerik.

Van még az 1900-dik esztendőnek egyéb nevezetessége is. Ez pedig az, hogy az egyház anyásításának kérdését az egyházmegyei közgyűlés pártolólág terjeszti fel az egyházkerületre.

Az 1898-ban meghozott congrua-törvény a mi egyházunk jövője szempontjából is alkalmas időben kodifikáltatott. E törvény mondja ki, hogy az 1600 koronánál kisebb fizetésű lelkészek javadalmát az állam egészíti ki 1600 koronára. Az egyházkerület is sürgősnek és fontosnak tartja a lélekszámban egyre növekedő pécsi egyház anyásítását és éppen ezért a vallás- és közoktatásügyi ministeriumhoz fordul, hogy a pécsi lelkész 600 koronás fizetését egészítse ki 1600 koronára, szóval a pécsi egyházat is vegye fel a congruát élvező egyházak sorába. (A lelkészi díjlevél akként van ugyanis megszerkesztve, hogy a lelkész, a lelkészi szolgálatokért kap évi 600 koronát, a hitoktatásért pedig évi 1000 koronát).

Varga főgondnok tehát csakhamar elérkezőnek látja

azt, amit éppen ilyen sorrendben vett fel programjába, midőn a főgondnoki tisztelet elfogadta.

Az 1901-dik esztendőben Horváth Antal h. lelkészt az arácsi egyház hívja meg lekipásztorául. Ügyes adminisztratori tehetségre valló módon működött Horváth a pécsi egyház fejlesztése érdekében ötödfél esztendeig. — Arácsról Bissére választották Horváthot, honnan Egyházasharasztiba hívták meg lelkésznek, itt működik most is.

A nagy káplánhiány miatt Megyericsy Béla negyed-éves theologust küldötte ki a püspöki hivatal Horváth Antal helyébe.

Ugyanezen évnek deczemberében megtartott közgyűlésen nevezetes határozatot hoznak a gyűlésen megjelent, gyülekezeti tagok. Kimondják, hogy a „jelenlegi“ imaházat az egyház megveszi 10500 koronáért s ha az Indóház-utczai telek elkel, annak árából megveszi az egyház a szomszédos Szánthó-féle házat lelkészlakásnak s a jelenlegi imatermet a mellette levő udvar felőli szobákkal megnagyobbítja a közfalak lebontása útján és így néhány évtizedig (?) megfelelő imaterme és paplakja leend a pécsi egyháznak.

Ne vádolja senki könnyelműséggel azokat, akik a határozatot hozták. E határozat megfélebbezői nem szerették jobban egyházukat, mint a határozat meghozói. A dolog ugyanis úgy állt, hogy a konventtől kért tőkesegély kiutalása a nagyon sok segélyt váró anyaegyház elsőbbségi joga folytán, nagyon is a messze jövőben látszott megvalósulhatónak. Az indóház-utczai telek iránt ez időben nagy volt az ellenszenv. Az egyháztanács tagjai látták a folyton növekedő gyülekezetet s egyre tarthatatlanabbnak bizonyult a parányi imaterem, melyben csak nagy nehezen ülhetett le száz ember s ha még 100 lélek álló helyhez jutott, volt akkor olyan szédítő melegség és levegőhiány, hogy az csak a buzgóságnak rovására ment. A kinnszorult százak pedig vagy az evangélikus templomba

mentek ünnepi beszédet hallgatni, vagy bosszúsan távoztak haza.

Úgy gondolkoztak az egyháztanács tagjai, hogy majdan az imaház helyén építenek templomot, ha az anyagi erők gyengesége máshol nem engedi, de a meglévő templom alap felhasználásával is meg kell szüntetni a jelenlegi kellemetlen állapotokat s tágasabb istentiszteleti hely létesítésével kell segíteni a bajon.

E határozatot Szabon István és Miklóssy Géza egyháztagok negyvenhárom egyháztag csatlakozásával meglebbeztek. A meglebbezés legfőbb indokául azt hozták fel, hogy az imaház megvételével a meglévő templomalap teljesen kimerül s talán egyszerismindenkorra lehetetlenné válik a templom építés. Már pedig az egyház tagjai nem imaház vételre, hanem templom építésre adták össze a „templom alapot“. A felebbezők a közgyűlés határozatának megsemmisítésére kérik az egyházmegyét és annak kimondására, hogy a templom alap másra, mint *templom építésre*, nem fordítható.

A felebbezésnek csakugyan helyt adott az egyházmegye s kimondta a kívánt határozatot.

Az ilyen nézeteltérések sok egyházban veszedelmes belviszályokat eredményeznek s hogy a pécsi egyházban a gyülekezeti béke az egyházközség határozatának fenti módon történt megsemmisítése által sem zavartatott meg, az is azt bizonyítja, hogy az imaház megvételének kimondóit éppenúgy az egyház iránti szeretet indította, mint annak ellenzőit s mikor az egyházmegyei gyűlés határozata után a felebbezők bizonyos büszkeséggel emlegették győzelmüket, az egyházban senki sem foglalkozott többé, a sokszor emlegetett kálvinista nyakasság,*) „*csak azért sem*“ elvére támaszkodva a régi imaház megvételének gondolatával. Mindkét párt jót akart s a lelkek érezték, hogy a felebbezők által elért eredmény az Úr akarata

*) A *nyakasság* felekezeti különbséget nem ismer.

volt, mert a jelen mutatja, hogy az imaház megvételével bizony csaknem egyszersmindenkorra lehetlenné lett volna a pécsi ref. templom felépülése.

Az 1902-dik esztendő nyarán Megyercsy theologust elhelyezte Pécsről a püspöki hivatal s *Nyáry Pál* szalkszentmártoni helyettes lelkészt nevezte ki helyébe. Varga főgondnok az új lelkész megérkezésének idejére elkészíti a konventhez intézendő, megújított tőkesegély kérvényt, melyben egyházunk a templom és lelkészlak építésre most már nem negyven, hanem ötvenezer korona segélyt kér. A kérvény főbb részletei ezek:

„...Bátorkodik a pécsi egyház is elől részletezett kérelmét azzal megújítani, hogy a változott viszonyokra való tekintettel nem 20.000 forintot, hanem 50.000 koronát kér.

Időközben ugyanis megtörtént a népszámlálás, amelynek eredménye szerint Pécsen az ev. ref. lakosság száma, a korábban emlegetett 7—800 lélekkel szemben 1460 lélek, a Pécshez tartozó 85 szórványban pedig 306 lélek, összesen 1766 lélek, úgy, hogy a pécsi egyház az egész egyházmegyének és a vármegyének ez időszerint lélekszámra nézve legnagyobb ev. ref. egyháza. Hozzátehetjük azonban mindjárt, hogy a legexponáltabb is, mert itt a reformátusság, amely legnagyobb részben a Baranya-, Somogy- és Tolnavármegyék-ből bevándorolt napszámosokból, ipari és gyári munkásokból, cselédekből áll, vakbuzgó kath. munkaadói és természetesen a papságs különféle egyletek részéről, akik e célra kellő vagyoni erővel is rendelkeznek, örökös kísértésnek van kitéve s az áttérések, bár az egyházalakítás óta ritkultak, még most is napirenden vannak és évenként csak magában Pécsen 10—15-re rugnak. — Hogy az előző évtizedek alatt, amikor itt egyházközség nem volt, mily pusztítást végzett hiveink sorai közt a nagy katolikus áramlat, azt el lehet képzelni, de biztos jelét látjuk ennek abban, hogy a vegyesházasságban élő hiveinknek egyrésze — bár napról-napra kisebb — amely évtizedek óta itt lakik, még az iparos, kereskedő, sőt a honoratior osztályból is, egyházunktól mondhatni teljesen elhidegült, isteni tiszteleteinket csak elvétve látogatja, református voltát — ha lehet — eltagadja, az egyház terheire nem járul, gyermekeiket a katolikus egyháznak átengedi és csak névleg református.

A bennünket körülvevő hatalmas áramlattal tehát csak úgy küzdhetünk meg sikerrel, ha az ideiglenesen elhúzott földsánczok helyébe várat emelünk, ha az öt templom városában mi is templomot építünk, ha az eclesia militánszal szemben egy lelkes pap vezetése alatt egy lelkes presbyteriumot szervezünk, ha már 200-on felüli gyermekeinket erős protestans szellemben neveljük. — De viszont jóra való lelkészt, olyat, aki állásának tekintélyt is képes szerezni csak úgy kaphatunk, ha neki és családjának tisztességes lakást tudunk adni, amit építeni kell, mert most egy szegény kis külvárosi házikóban van elhelyezve imatermünk, amelybe hiveinknek $\frac{1}{10}$ része se fér be, ott van helyettes lelkészünk egy szobás lakása, a lelkészi iroda s az egyházi lakása s ezekért is a bért az eddig élvezett 1000 korona missioi segélyből fizetjük, amit ha elveszitenénk, az utcára juthatunk.

Pedig az isteni tiszteleteket a hivek annyian látogatják, hogy bár a folyó évi husvét napján 3 isteni tisztelet tartatott, a hivek az imaházba, irodába s a földött kapu alá sem fértek be ép úgy, mint rendszeren a nagyobb ünnepek alkalmával s évenként már mintegy 600-an járulnak az Úr asztalához s a persely pénzbeli bevétel maghaladja a 200 koronát. — De nemcsak ebben nyilatkozott a hivek áldozatkészsége, hanem hosszas fáradság és utánjárás mellett kivittük, hogy a város adott az egyháznak templom és paplak céljára egy 640 □ öl területű, mintegy 10.000 forint értékű telket, amely már egyházunk nevében áll, legutóbb pedig elengedte az ez után járó, a telket $5\frac{1}{2}$ méter szélességben s 70—80 méter hosszúságban szegélyező aszfaltjárda utáni 1799 korona 99 fillért kitevő járulékot.

De magunk között is folytonosan gyűjtöttünk és gyűjtünk a templom alapra, mely már a mult évben meghaladta a 13.000 koronát, ez idő szerint pedig 14.269 korona 72 fillért tesz ki, amely a pécsi takarékpénztárban van gyümölcsözőleg elhelyezve.

Főtiszteletű és Méltóságos Egyetemes Konvent!

A fentebb mondottakban eléggé kimutattuk, hogy Pécsen, ahol az egyház anyásítása már kimondatott s a lelkészi fizetésnek államsegély útján leendő kiegészítése folyamatban van, egy virágzó egyház csak úgy létesíthető, ha tisztességes templom és lelkészlak lesz építve. Fájdalom, az ehhez szükséges töke gyűjtésben erőink már csaknem kimerültek, az egyházmegye és kerülettől pedig anyagi eszközök hiányában

csak erkölcsi támogatásra számíthatunk s így nem maradt más hátra, minthogy a hiányzó összeg megadását a Főtiszteletű és Méltóságos Konventtől kérjük.

Nyáry kineveztetését követő hónapban már megérett az egyik fontos kérdés, melynek megérlelődését Varga főgondnok nagyon is fontosnak tartotta. Az egyházmegyei közgyűlés a pécsi ref. egyházat anyaegháznak jelentette ki, miután a v. k. minister a kongruás egyházak sorába Pécssett felvette. Az egyházmegye határozatát az egyházkerület is magáévá tette s az esperest utasította a lelkészválasztást előkészítő intézkedések megtételére.

Nyáry csak négy hónapig lehetett a pécsi egyház adminisztrátora, mert a lelkészválasztási mozgalmak megindításával, mint pályázni óhajtó, a zsinati törvények értelmében elhelyeztetését kellett kérnie. E négy hónap alatt az úgynevezett „ünneptelen félévben“ nem sokan ismerték meg lelkési szolgálatait útján. De közbejött Kossuth Lajos születésének száz éves fordulója alkalmával rendezett pécsi ünnepély, melyen Nyáry is közreműködött. Az Úr azt akarta, hogy a pályázni kívánó, ifjú helyettes lelkészt megismerje a város közönsége s az ezek sorában ünneplő református egyháztagnak is. A Majláth-téren tartott ünnepélyen való bemutatkozás után csakhamar (1902 nov. 11.) elhelyezik Nyáryt s előbb Bissére rendelik h. lelkésznek, majd Kovácshidára papoló káplánnak, reá bízván egyidejűleg a szomszédos Szerdahely-i ref. egyház adminisztrátója is. Terhes szolgálat volt ez. A hideg télben négyszer kellett hirdetni az Isten ígését vasárnaponkint, egyik faluból a másikba kocsikázva, egyik hideg templomból a másikba menve. — Mig Nyáry vidéki megbízatását végzi, addig a pécsi lelkészválasztást az ideiglenesen idehelyezett Körtvélyessy Zoltán h. lelkész, jelenleg bátai lelkész vezette. Még ez év december 8-án közgyűlést tart a pécsi egyház község s egyhangulag kimondja, hogy a lelkési állást meghívás útján kívánja betölteni. A lelkészválasztás napjául 1903 január hatodikát állapítja meg az egyházmegye esperese s

erre az alkalomra egybehívott lelkészválasztó gyülekezet egyhangú meghívással *Nyáry Pált* választja meg.

A pécsi ref. egyház első rendes lelkészét február 1-én iktatja be hivatalába Dányi Gábor esperes. A beiktatási ünnepélyen előkelő közönség zsufolásig tölti meg a parányi imaterem első padsorait. A hivatalfőnökök báró Fejérváry Imre dr. akkori főispánnal élükön, a presbyterium tagjai, az Úr asztala körül a lelkész hat pályatársa palástosan.

Dányi Gábor esperes *I. Péter V:1—4 o.* alapján hatalmas beszédet intézett a székfoglaló lelkipásztorhoz, átadva neki a Bibliát, az egyház szent edényeit s a kathedrát, melyen az esperes beiktató beszéde után megtartá beköszöntő beszédét Nyáry az *Apost. cselek. kv. XX:24. v.* alapján: „*Semmiel nem gondolok, az én életem is nékem nem drága, csak elvégezhessem örömmel az én futásomat és a szolgálatot, melyet vettem az Úr Jézustól, hogy bizonyosságot tegyek az Isten kegyelmének evangéliumáról.*“

A program, mit a lelkész beszédében előterjesztett, a textusban benne van: *a Jézus szolgálata s az evangéliomról való bizonyágtétel.*

Nehéz feladat az embernek önmagáról irni, de Isten iránti hálával teszek vallást öt évvel ezelőtt adott programomra emlékezésemkor arról, hogy ma sem változott programom s bár a lefolyt idő alatt sok gyengeséggel és gyarlósággal szolgáltam az Úr ügyét, de szemeim ma is Ő Reá néznek, hitünk Fejedelmére s törekvésem ma is csak a Róla való bizonyágtétel.

A templomi ünnepélyt az egyháztanács által rendezett fényes bankett követte a Nádor-szálló téli kertjében.

Ime a kis pécsi egyház eljutott az Úr kegyelméből egyik régen kitűzött céljához: anyaegyházzá fejlődve, rendes lelkészt választhatott.

Az új lelkész mennyei Urának kegyelmére bizva magát, fog hozzá lelkipásztori feladatának teljesítéséhez. A gyülekezeti élet fejlődhetésének van egy nagy feltétele, mely

kevés helyen hiányzik s ahol hiányzik, ott e feltétel megszerzésére igyekeznek és ez az, hogy az Isten igéjének hirdetésére és hallgatására akkora helyiség álljon rendelkezésre, melyben elférjenek mindazok, kik Isten igéjét éhezik és szomjuhozzák. Ez azonban csak az egyik oldala a kérdés megoldásának. A másik oldala az, hogy ne csak tágas hely legyen az Istentisztelet tartására, hanem legyenek buzgó hivek is, kik e tágas helyet megtöltik. A lelkész fő hivatását különösen ez utóbbi feltétel létrehozásában látja. Hol hitbuzgó, egyházas életű gyülekezeti tagok vannak, hol az evangéliom mindig több és több szivben lesz kormányzó erő, ott a külső építkezés nem maradhat el, sőt mielőbbi megtörténtét sürgeti a hivek buzgósága.

A templom építés ügye egyébként már ekkor előkészítve állott. Az 1902-ik esztendőben Pilch Andor pécsi műépítész díjmentesen készített egy templom tervet, melyet az ugyanazon évben újból betérjlesztett, de most már 50,000 koronát kérő, konventi tőkesegély kérvény mellékletéül kellett betérjlesztetni. A készített terv 100,000 koronás költségvetésével kivitelre — természetesen — nem kerülhet. Itt csak arról van szó, hogy a konvent tagjai lássák, *körülbelül* milyen arányu építkezés lesz az, melyre a pécsi egyház a tőkesegélyt kéri. Az egyetemes konvent azonban egyelőre csak elvileg járul hozzá kérelmünk teljesítéséhez. A segélyezést kellő összeg hijján el kell halasztania alkalmasabb időre, ami 1904-ben érkezik el. A konventi határozat s az ebben kifejezett *elvi hozzájárulás* hullámvásba hozza a kedélyeket. A templomépítésről beszélnek újra a gyülekezet tagjai. Ismét halljuk a különféle véleményyt.

— Csak a vasút mellett ne építsünk. A mozdonyok ne füttyüljenek bele a mi imádságunkba.

— A város végén csak nem fogunk templomot építeni!

— De bizony szép helyen lesz az ott. A vasútról érkező idegen először is a református templomot pillantja meg a püspöki városban!

— El kell adni az indóház-utczai telket!

Jól van, adjuk el! Ha megadják az árát, veszünk beljebb, megfelelőbb telket. Az egyháztanács meghirdetteti a helyi lapokban, hogy a telek eladó, de [ ] ölenként 10—12 koronánál többet nem akar érte senki sem adni. A számítás nem nehéz: 7—8000 koronáért *megfelelő* telket szerezni lehetetlen.

Míg a külső építkezés kérdése a konvent határozata folytán huzódik tovább s míg ez idő alatt a telek kérdést is meglehet vitatni jobbról-balról, addig a lelkész megkezdí és Isten kegyelmével végzi ama *belső templom* építését gyülekezete tagjainak szívében. Hogy nehéz munkájában *földi* segítő társa is legyen, beiktatását követő hónap elején megnősül. Nőül veszi *Csete Erzsébetet*, Csete Lajos dunapataji reform. tanító és néhai ráczkevei Eötvös Czeccilia hajadon leányát.

Az új házaspár megkezdí missiói munkáját. Először is evangeliomi iratokat, apróbb füzetkéket hozatnak s azt szétosztják a hivek között. Megkezdik a kórházi református betegek látogatását, a lelkész a férfiakat, neje a nőket keresi fel, azokat keresztyén olvasmányokkal, új testamennal, ahol szükséges vigasztalással látják el.

Az ősz elérkeztével, midőn már mindig kellemesebb lesz a szobában tartózkodás, *vegyes énekkart* szervez a lelkész és 1903 november 5-én megkezdí a vallásos estélyek tartását. Az énekkar karénekei, szavalatok, felolvasások, szabad előadások képezik a szépen látogatott estélyek programját. Karácsonykor egyesek buzgóságából egyházunk szegény iskolásgyermekéi gazdagon megrakott karácsonyfa fényénél emlékeznek meg a szerető Megváltó áldott születéséről. Minden egyes kis gyermeknek jut valami a fáról és a fa alól s a gyermekek arczán és szemeikben ragyogó öröm meghatja a felnőtteket, kik megjelentek, hogy részt vegyenek a gyermekek örömében. Azóta minden karácsonykor kigyúlnak a karácsonyfa gyertyái s nemcsak édességet, hanem meleg ruhát is kapnak szegényeink.

Hogy a hivek között a bibliákat és keresztyén szellemű

olvasmányokat nagyobb eredménnyel lehessen terjeszteni, csakhamar akad vállalkozó, ki a megfelelő czégektől bizományba hozatott könyvek eladására vállalkozik. Az első könyv és iratterjesztő Baksa Ferencz egyháztag volt, ki után Reinhardt András jelenlegi egyházi vállalkozott e nemes misszióra és végzi azt ma is szép eredménnyel. Hogy ilyen vállalkozással milyen szép eredményt lehet elérni, mutatja az, hogy az öt év alatt néhány száz biblia, körülbelül kétezer könyv és füzet, ugyancsak néhány száz bibliai fali fölirat kelt el. Gondoljunk most azokra az áldásokra, miket az elterjesztett művek tartalma vitt a szivekbe. Az 1904-ik esztendőben a „*Britt és külföldi biblia társulat*“ 100 éves fennállásának jubileuma alkalmával megalakul a „*Bibliaolvasó szövetség*“, melynek tagjai minden szerdán este jöttek össze a biblia olvasására és megértését könnyítő magyarázatok hallgatására. A bibliaolvasó szövetség egy év mulva a „*Pécsi ref. élőkeresztyén szövetség*“ nevet veszi fel s tagjaitól nemcsak a biblia olvasását kívánja már, hanem keresztyén munkák végzését is. Így a lelkész körül az úgynevezett „*belmissiói munkák*“ végzésére kis segítő csapat sereglük, melynek tagjai vezetik a úgynevezett *vasárnap bibliai iskolákat* (két helyen), a szegények számára szánt ruhákat a *varró órákon* készítik el a szövetségesek, kik meglátogatják a szegényeket és betegeket is, terjesztik az evangéliumi lapokat, rendeznek időnként szépen látogatott szeretet-vendégségeket s igyekeznek bizonyosságot tenni afelől, hogy az *élő keresztyénség* nem tüntetést vagy lenézést jelent a *névtelen keresztyénséggel* szemben, hanem arra hívja fel az emberek figyelmét, hogy akik a Krisztusban vetett *élő* hittel *élnek*, azoknak élete *szeretetben munkás* élet, mely nem elégszik meg bizonyos *vallásos formák* betöltésével, hanem kiviszi az evangéliomot a templom falai közül a mindennapi életbe, a műhelybe, a hivatalba, a családba, a szórakozásba, hadd legyen az kötelességtudásunk ébrentartója, munkánk terheinek megkönnyítője, gondolkodásunk megnemesítője, egyéni életünk ujjáteremtője,

családi és nemzeti életünk megszentelője, békességének, boldogságának és felvirágzásának fundamentuma. Az „*élő keresztyén szövetség*“ tulajdonképpen oly régi, mint maga a keresztyénség. Az első élő keresztyén szövetség a Jézussal járó kis tanítvány sereg volt, mely az első Pünkösdi ünnepén hatalmasan meggyarapodott. Az első keresztyén egyházak nagyon óvatosak voltak tagjaik felvételénél. Jól megvizsgálták a felvételre jelentkezőket s a felvettektől *munkás* keresztyén életet, *élő* keresztyénséget vártak. Mai formájában 1881-ben alakult meg az első élő keresztyén szövetség (Christian Endeavour Society) Amerikában: Willistonban. Alapítója Clark Ferenc református lelkész, ki az 1906-ik esztendőben, magyarországi látogatása alkalmával a pécsi élőkeresztyén szövetséget is felkereste s a nagy közönség előtt is szólott munkájáról a polgári leányiskola tornatermében.

Clark lelkész minden eszközt megragadott, hogy gyülekezete tagjaiban felkeltse az evangéliom iránti érdeklődést. És mikor látta, hogy a „nagy közönséggel“ való *belmissiói* foglalkozás nem jár a kellő eredménnyel, a *tömeg* helyett az *egyénnel* való foglalkozást próbálta meg. Felszólított egyes fiatal lelkeket:

— Akartok-e az Isten országáért munkálkodni? Aki vállalkozik, ígérje meg.

És így alakult meg az első „*Christian Endeavour Society*“, az első élőkeresztyén (szórol-szóra: törekvő keresztyén) szövetség 1881 február 2-án és ma az egész világon mindenfelé találunk hasonló szellemű és nevű szövetséget, körülbelül 69 ezeret, négy millió taggal, hetvenkét millió korona vagyonnal, mely az Isten országa terjesztésére fordítatik. A világon létező élőkeresztyén szövetségeknek hatvan folyóiratuk van, huszonötféle nyelven kiadva.

Az élőkeresztyén szövetségek az egyházakban mindenütt ébredést hoztak és hoznak létre. A gyülekezeti életnek a szövetségek a megindítói és ébrentartói. Munkájuk

előmozdítására mindenütt az egyház tagjai adakoznak. Vajha a pécsi élőkeresztyén szövetség is minél szélesebb körben nyerné meg egyházunk tagjainak *munkás* szeretetét. Méltónak találom e helyen feljegyezni, hogy a magyarországi élőkeresztyén szövetségek egyházunkban kétszer tartottak országos kongresszust a pécsi gyülekezet tagjainak részvételével. Imé a *belső templom* építésének megkezdett és az Úr áldásával folytatott és folytatni szándékolt munkája.

A külső templom építésének ügye az 1904-dik esztendőben nyert újabb lendületet. Az egyetemes konvent határozata örömhír volt a gyülekezet tagjaira nézve.

E határozat értelmében 40.000 koronának megfelelő, harminckét éven át kiutalandó, évi 2000 koronás kamatsegélyt nyer a pécsi egyház, melyért csupán évi 600 koronás törlesztést köteles a kölcsönt kiutaló pénzügyintézetnek és pedig a kölcsön folyósítására vállalkozó Pécsi Takarékpénztárnak fizetni. Nagy jótétemény ez egyházunkra nézve! Negyvenezer korona adósságunkat harminckét évig törleszthetjük évi 600 koronával, a kamatra nincs gondunk, mert azt az egyetemes konvent fizeti helyettünk! Tőkesegély nélkül nem építhettünk volna templomot és paplakot, talán soha.

Az anyagiakkal immáron rendben volnánk, de az Indóház-utczai telek még mindig vevőre vár. A tőkesegélyt három év alatt fel kell vennünk, ha a terminus lejár, ki tudja, jutunk-e még, az utánnunk következő egyházak légiójának kielégítése után, ebbe a kedvező helyzetbe, hogy ekkora tőkének megfelelő segélyt kapjunk? Hiszen a munkaárak oly rohamosan emelkednek, hogy tiz esztendő múlva megkétszereződhetnek.

Az egyháztanács még a tizenkettedik órában is kész eladni az Indóház-utczai telket, de vevő nem jelentkezik. Az építkezést halogatni nem lehet tovább. Felszólítottunk két helybeli építésszt a templom és lelkészlak terveinek ingyenes elkészítésére.

Pilch és Tichy cég 57,200 koronás, Schlauch és Károlyi cég 57,133 koronás költségvetést terjesztettek be, tervrajzaik mellékleteként. Az egyházközségi gyűlés az utóbbi cég pályázatát fogadta el. Az egyházmegyei közgyűlés egy látszólagos, de nem tényleges formai hiba folytán megsemmisítette az egyházközség határozatát és utasította egyházunkat, hogy a választott terv alapján hirdessen versenylárgyalást és ennek megtörténtével forduljon az egyházmegyei építkezési bizottsághoz. Schlauch és Károlyi cég terveit azonban az alagcsöveztetési terveket készítő, pécsi kulturmérnöki hivatal észrevételei folytán át kellett dolgoztatni. A tervezett lelkészlakást 180 cm.-el magasabbra kellett emeltetni, hogy az alagcsövezést az épület alatt is végre lehessen hajtani. Így az udvarra külön házikóban tervezett egyházi lakás az újabb terv szerint a souterrainben nyert elhelyezést. A tervek átdolgozásával a költségvetés végösszege is hatezer négyszáz koronával lett nagyobb s az építkezés egy évi késedelmet szenvedett.

Az 1906-dik esztendő nyarán végre hozzá lehetett fogni az építkezés várva-várt megkezdéséhez. Augusztus 16-án látott hozzá a vállalkozó az építéshez. Először a lelkészlakás fundamentumát ásták meg, azután alapozták a templom falait. A szivattyúnak bizony akadt dolga az akkor elég magas talajvizzel, különösen a templomtorony mélyen megásott fundamentománál, melyet hatalmas cementtömb töltött meg és ott aczéleződik az azt körülvevő nedvesség hatása alatt. Október havában az alagcsöveztetés munkálatait is végrehajtatta a templom-építő-bizottság. A lelkészlak alatt, udvarán s az épületek falai mellett húzódó alagcsővonalak igen szépen vezetik le a talajvizet a szomszédos telek nagy árkába s a szakértők szerint pár év alatt teljesen szárazzá teszik egyházunk telkét.

November 4-én tartottuk meg az alapkövetelési ünnepséget. Már ekkor tető alatt állott a paplak s 3 méter

magas falai voltak a templomnak is. A gyülekezet és az egyháztanács tagjai a vasárnapi istentisztelet végeztével levonultak az építkezés színhelyére, hol Nyáry Pál lelkész imája után az alapkő mélyedésébe helyzetetett az egyháztörténetét, tagjainak névsorát, egyháztanácsi tagjainak aláírását tartalmazó üveghenger, melyet a kirendelt kőművesek azonnal befedtek a fedőlappal s a lelkész, főgondnok, gondnok és Cseh Galamb Gyula első egyházi főgondnok kalapácsütései és áldás kívánatai után azonnal befalazták a kőművesek.

Az alapkő a főbejáratnál, a belső csapóajtók alatt nyert elhelyezést.

A vállalkozási szerződés szerint úgy a paplaknak, mint a templomnak 1907 április végére kellett volna elkészülnie, de csak a paplak készült el a kikötött időre, melyet a lelkész ápril 29-én használatba is vett. A templom a hosszantartó tél és a vele járó fagyok miatt csak június végére készült el.

1907 május 1-én a Rákóczy-ut 8. szám alatti házból kikellett költöznünk. A lelkészlakás elkészülvén, e tekintetben nem állott elő semmi nehézség, de gondoskodnunk kellett arról, hogy az istentiszteletek tartására legyen alkalmas helyiségünk. Az építési vállalkozók — megbízásunkból — a pécsi jótékony nőegylet nagytermét bérelték ki e célra: itt tartottunk 17 istentiszteletet, május 5-től, július 21-ig. Az építkezések megkezdése után gondoskodnunk kellett a berendezési tárgyak elkészítéséről is.

Az asztalos munkák elkészítésével Keil Ferencz pécsi asztalosmestert bízunk meg. A benyújtott ajánlatok közül az ő ajánlatát tartotta a bizottság legmegfelelőbbnek. Az ő tehetségét dicséri a tölgyfából készült diszes szószék és Úrasztala, miket 1500 koronáért készített. Áldozatot hozott a munkával egyházunknak, mert ugyanezen árért Rétyay és Benedek budapesti cég fenyőfából akarta a munkát kiállítani. Keil rálicitált a budapesti cégre az által, hogy ő tölgyfából készíté el azért az árért a szószéket és az Úr

asztalát. Az ő kezemunkáját dicsérik az erős és csinos formájú padok is. 5113 koronát tesz ki az asztalos munkák ára. A karzaton a régi imaterem padjai nyertek némi alakítással elhelyezést.

Angster József és fia pécsi czégnél rendeltük az orgonát. A cég 2400 koronás orgonát 2150 korona kedvezményes árért készített, hat fő és két mellékváltozattal, automatikus kiváltókkal, az újabb pneumatikus csőrendszerű szerkezettel. Az orgonának kitünő erős és tiszta hangja van.

Novotny Antal temesvári harangöntő ajánlatát találtuk a legmegfelelőbbnek a több helyről kért ajánlatok között. Három harangot rendeltünk. A legnagyobb „a” hangú, 82 cm. alsó átmérőjű, 254 klgr. súlyú, a középső „c” hangú, 68 cm. alsó átmérőjű, 175¹/₂ klgr. súlyú, a legkisebb „e” hangú, 54 cm. alsó átmérőjű, 85 klgr. súlyú.

A legnagyobb harangon következő felirat olvasható: *„Jőjjetek én hozzám mindnyájan, kik megfáradtatok és megterheltettetek és én megnyugosztlak titeket. (Máté XII. 28.) Öntette a pécsi református egyház Nyáry Pál lelkész, Varga Nagy István főgondnok és dr. Kenessey Aladár gondnok idejében és működésük emlékére az 1907-ik esztendőben.”* A középső harang felirata ez: *„Vigyázzatok és imádkozzatok. (Máté XXVI : 41.) Bizony hamar eljövök . . . Jövel azért Uram Jézus! (Jel XXII : 20.) Öntette a pécsi református egyház Cseh Galamb Gyula és néhai Cseresnyés Sándor egykori főgondnokok lelkes működése emlékére az 1907-ik esztendőben.”* A harmadik harangon ez a fölírás áll: *„Boldogok a halottak, kik az Urban haltak meg! (Jel XIV.: 13.) Öntette a pécsi református egyház az Isten dicsőségére az 1907-ik esztendőben.”* A harangok fekvő vasállványra szerelve, helyeztetek el templomunk tornyában. Az összes költségek 2784 korona és 20 fillért tesznek ki. A harangok május 2-án lettek elhelyezve a már ekkor teljesen kész toronyban s május 5-én, vasárnap délelőtt fél 12-kor nagy közönség jelenlétében tartott beszéd és ima után mondott áldást reájuk a

gyülekezet lelkésze, mely után megszólaltak a pécsi református egyház „a” mollban zengő, mélabús hangú harangjai. . . . Vajjon annak az *első* egyháznak voltak-e harangjai ott a Mindenszentek templomában, vagy e napon először csengett a kálvinista harang e nagy püspöki városban, nemcsak egy evangélimi egyház életerejét hirdetve; azok a lágy csengésű harangok fülbemászó hangjukkal a békés felekezeti egyetértés programját is reábizták a város központja felé lengedező langyos szellőre.

A templom tetőfedését Hatschek „Eternit” vállalata teljesítette, az eredeti költségvetési árra csupán 600 korona ráfizetéssel. E kedvező ajánlatot az ugyanezen évben megnyitott pécsi országos kiállításra való tekintettel tette a nevezett cég és azért is, mert Pécsen a mi templomunk az első épület, mely eternittal fedett.

Megkerestük a Magyar Asphalt R.-T.-ot is, mely Pécsen az aszfaltozási munkálatokat teljesíti, azzal a kéréssel, hogy a templomunk körül létesítendő aszfaltozási munkálatoknál egyházunkat részesítse bizonyos kedvezményben. Őszinte hálával kell idejegyezmem, hogy a Társaság a létesített 106 □ métert tevő munkából 60 □ métert ingyen teljesített, ami 426 korona ajándékot jelent.

Az építkezés folyamán Balogh Vilmos üvegfestő ajánlatot tett, hogy a templom ablakait edzett és katedrál üvegezéssel igen jutányosan látná el. A költségvetésben megállapított egyszerű üvegezés árát ablakonként 30 koronával drágította az ajánlat. A bizottság nem akarta elszalasztani a kínálkozó alkalmat, de az előirányzott építkezési költségeket sem akarta emelni, akként segített a dolgon, hogy egyes egyháztagokhoz fordult, az így előálló költségtöbblet fedezése iránt. A templomablakok diszes üvegezésének költségeire a következők járultak adományaikkal:

Baka József, dr. Doktor Sándorné, dr. Forgón Lajos, Földváry Ferenczné, Hardi Sándor, Horváth István, Honvéd hadapródiskola, Kádár István, dr. Kenessey Aladár

Miklóssy Géza, dr. Müller János, Nyáry Pál, dr. Parriagh Antal, dr. Rásky Béla, Schlauch és Károlyi, Schönwald Imre, Varga Nagy István 30—30 koronával, Kovács János 42. sz. bérkocsis és Radics Lőrinczné, Taizs József 20—20 koronával, dr. Szuly Jánosné és dr. Vass Antal 15—15 koronával, Magyar Kossa Ferencz 10 koronával járultak a templom ablakainak diszes üvegezéséhez.

Az egyháztanács az építkezés megkezdésekor gyűjtő-íveket bocsátott ki a templom belső berendézei költségeinek részbeni fedezésére. Az egyház buzgó tagjai vállalták el a gyűjtő-ívek körözését. Ezen módon 7007 kor 8 fillér gyűlt össze. A gyűjtés eredménye felülmulta várakozásunkat. Pécs város lakói valláskülömbőség nélkül szívesen adakoztak ügyünk javára, kik között zsidó vallású felebarátaink buzgó adakozásáról különös elismeréssel kell megemlékeznem.

De örömmel emlékezem meg a baranyai református gyülekezetek szép adakozásáról is, kik — mint e könyvecske végén olvasható kimutatás igazolja — igaz testvéri szeretettel járultak a vármegye központján emelkedő egyházunk szent céljainak elősegítéséhez.

A templomépítés külső és belső munká'atai s a berendezési tárgyak is a teljes elkészülés stádiumába jutván, az egyháztanács kitűzte a templomszentelés várva-várt idejét 1907 július 28-ikára.

Az egyháztanács Baksay Sándor dunamelléki ref. püspököt kérte fel az egyházi beszéd tartására, ki a kérelemnek helyt is adott és nejevel együtt jelent meg örvendező egyházunkban.

Fogadtatásán (a pályaudvaron) nemcsak az egyháztanács tagjai és azok nejei jelentek meg, hanem megjelent ott a vármegye is, az üdvözlő Benyovszky Móricz gróf főispánnal az élén, Pécs szab. kir. város nevében: Nendtvich Andor polgármester, kiknek üdvözlése után a lelkész mondott beszédet az egyház nevében.

Ünnepélyünkre meghívtuk az egyetemes ref. egyház

püspökeit és főgondnokait, egyházkerületünk és egyházmegyénk lelkészi és világi tisztviselőit. Antal Gábor dunántúli püspök ur el is fogadta a meghívást és megjelent ünnepélyünkön, annak fényét és mindnyájónknak örömét emelve megjelenésével.

A templomszentelés fényes ünnepélyének sorrendjét, amint azt a jelenlevők nyomtatásban megkapták, szórószóra ideiktatom:

A pécsi ref. templom felszentelő szertartásának

SORRENDEJE.

Gyülekezet énekei a harangozás alatt: LXXXIV: 1., 5., 6. 233 dics. 1., 2., 3., 4., 5., 6.

Kezdő ének, 74. dics. 1. verse: Im bėjöttünk nagy örömmel, | Felséges Isten! | A te szentidnek gyülekezetibe, | A te templomodba | Felséges Atya Isten! |

Rendes ének. 234. dics. 1–2. versei: Uram áldjuk szent nevedet, Hogy atyai jókedvedet Reánk kiterjesztetted. | Midőn házat építettünk Tiszteletedre, mellettünk | Voltál s megsegítetted Erőtelen kezeinket | Kipótoltad szükséginket Atyai jóvoltodból. Imé a mit szivünk kére, Eljutánk munkánk végére Szent irgalmasságodból.

2. Legyen e templom nevednek Szentelve és szent Lelkednek Töltse be teljessége! | Amaz Ige, mely testté lett, Büneinkért eleget tett, Legyen fődicsősége. Óh pásztorok fejedelme! Jobb kezed legyen védelme Vérén váltott nyájadnak; Isteni erőd hatalma Légyen oszlopa s oltalma Anyaszentegyházadnak.

Felszentelő imát mond *Dányi Gábor*, a felső baranyai ref. egyházmegye esperese.

Karének. Előadja a „Pécsi Dalárda“.

Felszentelő egyházi beszédet tart *Baksay Sándor*, a dunamelléki ref. egyházkerület püspöke.

Gyülekezet éneke. CXXII. zsolt. 3. verse: Legyen te kőfalaidban Csendesség és jó békesség, A község közt egyenesség! Jó szerencse házaidban, Az én atyámfiáiért, És ott lakó feleimért, Adjon Isten jó békességet. Szentségiért im e helynek, Mely szerzetett az Istennek, Minden jót kívánok tenéked.

Keresztelés. Végzi *Lukácsy Imre*, diósvizlői ref. lelkész.

Karének. Előadja a Pécsi Dalárda“.

Gyülekezeti ének. 234. dics. 3. verse. Tudományod tiszta teje, Az élő viznek kútfeje, Táplálja lelkeinket. A sakramentomi jelek Midőn élni fogunk velek, Győzzék meg sziveinket: Hogy szent tested kifolyt vére Lett a mi váltságunk bére. S halá-lod lett életünk, Lelkünket ez vigasztalja, Jóvotodat magasz-talja Minden cselekedetünk.

Ezen éneklés a'att azok, kik az Urvacsora-osztás alatt nem kívannak jelen lenni, eltávoznak.

Urvacsora-osztás. Az ágendát tarja és kenyeret oszt *Morvay Ferencz*, nagyvátyi ref. lelkész. A bort osztja *Zeke Lajos*, siklói ref. lelkész.

Urvacsora-osztás alatt a gyülekezet éneklő a 167. és 168. dicséretet.

Urvacsora utáni ének. 116. dics. 5. verse. Szívünk vallástételét Jó lelkiismerettel Megtartjuk s adjuk jelét Kegyes és szent élet-tel, Hogy életünk folyása Legyen másnak lámpása.

Bezáró imát és áldást mond *Nyáry Pál*, a pécsi gyülekezet lelkésze.

Végének. XC. Zsolt. 1. verse. Te benned biztunk eleitől fogva! Uram téged tartottunk hajlékunknak. Mikor még semmi hegyek nem voltak. Hogy még sem ég, sem föld nem volt for-málva: Te voltál és te vagy erős Isten! És te megmaradsz minden időben.

Délután fél 4 óraker tartandó istentiszteleten prédikál: *Csúthy László*, rózsafai ref. lelkész.

A szentelési ünnepély a fenti sorrendhez híven folyt le. Baksay Sándor dunamelléki református püspök fel-szentelési beszéde képezte az ünnepély középpontját. Nagy és fényes közönség jelent meg az ünnepélyen. Zsúfolásig megtelt a templom és annak udvara is. Egyházi részről ott voltak: Baksay Sándor és Antal Gábor püspökök, Dányi Gábor esperes, vezetésével az egyházmegye tiszti-kara, huszonnégy lelkész, köztük Lévy Lajos egyházkerületi tanácsbíró, Jeskó Lajos ág. ev. lelkész, dr. Perls Ármán főrabbi. Római katolikus papság részéről nem jelent meg senki. Világi részről jelen voltak: gróf Benyovszky

Mór Baranyamegye főispánja, Nendtvich Andor Pécs szab. kir. város polgármestere, Pleininger Ferencz országgyűlési képviselő, Zsolnay Miklós, a pécsi orsz. kiállítás elnöke, az összes hivatalok főnökei, illetve vezetői, Kelecsényi Zádor egyházkerületi tanácsbíró, Varga Nagy István főgondnokkal együtt a pécsi reif. egyháztanács, velük együtt a gyülekezet tagjainak, a vidéki reformátusoknak és idegen vallásfelekezetűeknek megszámlálhatatlan, hatalmas serege.

Délután egy órakor végződött a templomi ünnepély, mit a kiállítási szinkörben tartott társas ebéd követett, ugyancsak nagyszámu diszes férfi és női közönség részvételével.

Ime a templomépítés és templomszentelés történetének részletes leírása. De hiányos lenne munkám, ha ide nem jegyezném azoknak neveit, kiknek az építés munkájából, gondjaiból oroszlánrész jutott:

Rauch János városunk főmérnöke, egyháztanácsunknak egyik agilis tagja volt az építkezés műszaki ellenőrzője, ki fárasztó hivatala daczára, elismerésre méltó buzgósággal végezte a mérésekkel és számításokkal járó ellenőrzés nagy feladatát.

Munkatársa Horváth István káptalani mérnök volt, ki nemcsak egyháztanácsunk derék tagja, hanem egyházmegyénk tanácsbírája és szakértő mérnöke, ki különösen az építkezés megkezdése előtti és bejezése utáni szakértői teendőket teljesíté és volt szolgálatára ügyünknek.

Egyházunk e két lelkes mérnök tagjának áldozatkész munkája nemcsak tetemes kiadás megtakarítását jelenti, hanem az építkezés pontos és lelkismeretes végrehajtását is biztosítja.

Az építő-gondnok *dr. Kenessey Aladár* volt, egyházunknak jelenlegi gondnoka. Az ő gondnokká választása egyházunkra nézve csak nyereségnek s — bár nem szeretem e szót — *szerencsének* mondható.

Nemcsak a pontos pénzkezelés, mintául szolgálható, rendes gondnoki számadások, hiven vezetett, építési

bizottsági jegyzőkönyvek szólnak hiv sáfárkodásáról, hanem az a tevékeny érdeklődés egyháza iránt, mely tudott időt szakítani, ha kellett a templomépítési gyűjtő-ívek eredményes körözésére, ha kellett az építkezési munkák utáni járásra s amely érdeklődés nem kereste sohasem a könnyebb oldalát a kötelességeknek.

Az építési bizottság világi elnökéről: Varga Nagy István főgondnokról szólottam már. Az Isten kegyelméből elérve látja azokat a nagy célokat és pedig az általa óhajtott sorrendben, melyeket világi főgondnokká választásakor programjában megjelölt.

Egy egyház életében azonban soha sincsen *bevégzett munka*. Ott, ahol élet van, ott újabb és újabb feladatok várnak megoldásra. A pécsi egyház életében is így kell lenni és így is van. Az 1907 december 29-iki egyház-községi gyűlés Varga Nagy Istvánt újból felkérte a főgondnoki tiszt elfogadására s a tíz éves pályát megfutott főgondnok utalt is az újabb feladatokra. Adjon a kegyelem Istene erőt úgy főgondnokunknak, mint egyházunk fentebb említett vezérférfiainak s annak a lelkes presbyteriumnak, mely bennünket támogatott. Ide iktatom — pro memoria — névsorát a templomfelépülésekor élő és működő presbytereknek:

1. Boncz Ferencz, mérték hit. felügyelő.
2. Baka József kereskedő.
3. Berczelly István kataszt. felügyelő.
4. Dr. Forgon Lajos postai ig. titkár (lemondott 1907 augusztus havában)
5. Hardi Sándor törvényszéki elnök.
6. Horváth István mérnök.
7. Kádár István kávéháztulajd.
8. Miklóssy Géza pósta és táv. felügyelő. Megyeri János műkertész. (Meghalt 1908. február 9-én.)
10. Dr. Müller János ügyvéd.
11. Dr. Parragh Antal ügyvéd.
12. Rauch János városi főmérnök.
13. Rásky Mihály nyug. járásbíró. (Meghalt 1907 aug. 18.)
14. Dr. Rásky Béla ügyvéd.
15. Szabó Ferencz vasuti főfűtő.
16. Szikszay János kir. tanácsos.

Midőn Izrael népe megverte a filiszteusokat, Sámuel egy követ helyezett el Mispa és SÉN kőszikla között ily

névvel: *Eben Haézer!* És mondá: *Mindeddig segítséggel volt nekünk az Úr!*

Azon a magaslaton megállva, hová egyházunkat az isteni kegyelem vezelte, így szólok én is:

Mindeddig segítséggel volt nekünk az Úr!

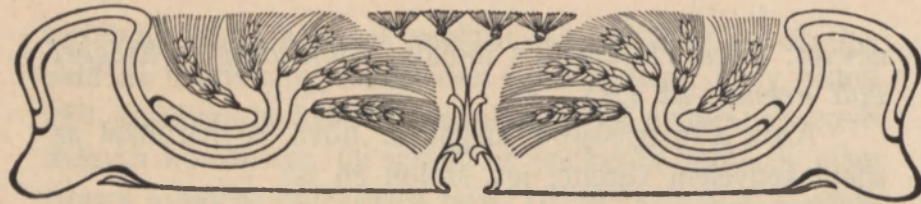
Az Ő eddigi segítsége nyújt reményt, erőt és biztositékot nekünk, hogy a jövőben is velünk leend, csak mi is legyünk Ő vele. Ne essünk kétségbe, ha egyfelől a vakhit lábrakapott hatalma, másfelől a hitellenség látszólagos diadala fenyegeti elsüllyedéssel egyházunk hajóját. Ne essünk kétségbe, ha látjuk a közöny és nem törődömség álmában aluvók nagy seregét egyházunk falai belől. Mindezek a fájdalmas tények, elszomorító jelenségek arra hívnak fel, hogy menjünk közelebb Ahhoz, kinek beszéde ma is hangzik felénk: „*Nálam nélkül semmit sem cselekedhettek.*“

Ő -- a Jézus, a mi anyaszentegyházunk feje, engedjük, hogy a földi látható egyház munkájában is Ő legyen a Fő! A mostani időknek azonban nemcsak elszomorító, hanem örvendetes tényei is vannak. Ébredezünk már. A határozott evangéliomi keresztyén munkásság évről-évre több gyülekezet kebelében rázza fel az alvó lelkeket hazánkban is s az itt is, ott is megpezszdülő élet czáfolja meg azt a valótlan állítást, hogy az evangéliom nem való a magyarnak. Hála az Úrnak, hogy a mi egyházi életünkben is megtalálhatók ezek a biztató jelek, melyekből kiolvashatjuk a jövendőt is:

Az elért eredmények mai összesége csak lépcső ahhoz a nagy missióhoz, mely az Isten országa terjesztésében a pécsi egyházunkra vár.

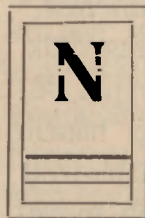
A kegyelem Istene, ki velünk volt a multban, velünk leend a jövőben is s *ha Isten velünk, kicsoda ellenünk?*

Nincsen senki, bizonyára nincsen!

BEFEJEZÉS.

Irta: VARGA NAGY ISTVÁN
egyházi főgondnok.

NEKEM ADTA ÁT az én hűséges munkatársam, lelkészünk a tollat, hogy fejezzem be a pécsi egyház történetét, hogy mint közvetlen szemtanú, irjam ide, amit ő netalán elfelejtett, mert az egyház történetének megírásánál kétszeresen fontos, hogy a megírt történet a megtörtént eseményeknek hű tükré legyen.

Arra is megkért, hogy hosszú évtizedes tapasztalataim alapján vázoljam a további teendőket és én is mutassam meg az útat, amelyen haladnunk kell, hogy az egyházat felvirágoztassuk. Így kettős haszna lesz ennek a füzetnek, mert nemcsak templomszentelési emlékül szolgál, de alkalmat nyújt arra is, hogy a hivek mindegyike fontolóra vegye, ismerőseivel megvitathassa a jövő munka programját, ami az egyháznak csak hasznára válhat.

Vállalkoztam a befejezés megírására először is azért, mert egyházunk története Nyáry Pál lelkészünk működésével már annyira össze van forrva, hogy a kettőt egymástól elválasztani nem lehet, azt a működést pedig érdeme szerint csak az méltathatja, aki kezdettől fogva megfigyelte.

De jól esik nekem is a visszaemlékezés fáklya világa mellett hátra tekinteni arra a munkára, amit egyházunk érdekében sok öröm és kétség között elvégeztünk. Ha netalán egy-egy pillanatra messzebbre is elkalandoznak gondolataim a múltba, nézze el azt nekem a nyájas olvasó; aki már ennyi időt átélt, az örömét a múltban szokta keresni; a jövő a fiatal nemzedéké.

* * *

Mindenek előtt én is lerovom az elismerés és a hála adóját elődeim emlékének, akik közül Cseh Galamb Gyula a hivek első összegyűjtésének, Cseresnyés Sándor a missiói egyház megalakításának nagy munkáját végezték. Ők voltak az úttörők, nekik kellett legtöbbet küzdeni, mert ő mellettük nem állottak lelkészek, akikkel a munkát megoszthatták volna.

Az ő munkájuk befejezése után következett az új korszak, az egyházközség anyásítása és végre a templom és paplak felépítésének munkája, ami már a mi vállainkra nehezedett.

Nehéz munka volt ez is, annyira, hogy amikor 10 év előtt hozzá fogtunk az alapozáshoz, engemet is, aki pedig már akkor sem voltam ujoncz ezen a téren, mert már husz évet töltöttem el egyházunk szolgálatában és vezető szerepet vittem két egyházközség megalakításában és iskolák felállításában, sokszor elfogott a kétség, hogy képesek leszünk-e a nagy feladatokat belátható időn belül megvalósítani.

De ezt az aggodalmamat, melyet most már bevallhatok, nem volt szabad soha elárulnom, mert az elcsüggedés ragadós betegség és egy reményvesztett csapattal lehetetlen csatát nyerni.

Biztatni, bátorítani kellett tehát társaimat és a legerősebben éppen akkor, amikor a gyors megoldásra felső helyen magam is alig kaptam valami biztatást.

Az anyásítás előtt kétszeresen nehéz volt kis egyházunk helyzete. Horváth Antal távozása után akkora volt

a káplán hiány az egyházkerületben, hogy a püspöki hivatal erre az exponált helyre csak egy fiatal theologust volt képes a lelkészi teendők ellátására kiküldeni. Ezt azzal igyekeztek pótolni, hogy a kísérő levélbe bele irták, hogy: „Légy kegyes őt ellátni bölcs tanácsoddal, utasítsd minden dologban, mert a jóakarát és buzgóság nem hiányzik benne.“ Ez pedig azt jelentette, hogy a főgondnoknak kellett a kényesebb és fontosabb ügyekben az esperesi és püspöki hivatallal az érintkezést fentartani, a beadványokat elkészíteni, aminthogy a lelkészváltozások alkalmával igen gyakran neki kellett afelől is gondoskodni, hogy a legközelebbi vasárnapi isteni tiszteletre, keresztelelésre, temetésre valahonnan a környékből papot hozasson.

A helyzet más oldalról is súlyosbodott, mert a hitoktatásra szoruló, a város különböző tanintézeteibe járó református növendékek száma folyton növekedett, kétszáz körül járt és a szülők gyakran panaszkodtak, hogy gyermekeik kellő hitoktatásban nem részesülnek.

Ezek a tarthatatlan állapotok győzték meg az egyháztanácsot arról, hogy a legelső, a tovább el nem mulasztható teendő az egyházközség anyásítása, az állandó lelkipásztor megválasztása, mert e nélkül a nyáj elszéled.

Erre aggasztó jelenségek is figyelmeztettek bennünket, mert minden évben volt 15—20 kitérés, a vegyes házasságok száz közül kilenczvenkilencz esetben a katolikus fél javára kötöttek, a hivek elszoktak az egyházi élettől, templomtól, paptól, a hetenként egyszer tartott isteni tiszteleteket is aránylag kevesen látogatták. Az egyházi adó fizetés alul is sokan kibujtak, úgy hogy a másfél ezer hívő közül alig volt pár száz adó fizető. Ezt különben mentségükre legyen mondva — nem is lehetett rossz néven venni, mert a falvakról napszámosoknak vagy gyári munkásoknak beköltözött szegény népet otthonából is részben a közterhek, köztük a nagy lukma kergette ki, amely — mint tudjuk — sok helyen, szegény embereknél, akik mondhatni két kezük munkája után élnek, 50—60 koronát tett ki. Hogyan

lehetett volna hát ezektől a földhöz ragadt szegény emberektől, akik Pécsre költözve, itt református templomot, iskolát nem láttak, állandó papot, aki őket összegyűjtötte, számon tartotta és gondozta volna nem találtuk, azt várni, hogy ők segítsenek az anyaegyházat fölláttítani és annak terheit viselni. Erre nem számíthattunk és így ahhoz a forráshoz kellett nekünk is fordulnunk, amely a baranyai többi apró ekléziát talpra állította, ki kellett eszközölni a congrua segélyt, ami sikerült is.

* * *

Az anyásítás megtörténte és Nyáry Pál lelkészünk megválasztásával a helyzet teljesen megváltozott. Volt már az elnökségben fiatal munkatársam, aki levette vállaimról a teher nagy részét és apostoli buzgósággal látott a szervezés munkájához. — Nyáry Pál szintén fiatal ember volt, amikor a pécsi egyházhoz került, de csak éveinek számára volt az; tudása, akarat ereje, kitartása kiforrott férfiura vallott. Alig négy hónapig élt még közöttünk, amikor a lelkész választás ideje elérkezett, tehát hűveinknek túlnyomó nagy része alig ismerte, csak mi, a presbyterium tagjai ismertük meg mindjobban napról-napra és győződünk meg arról, hogy benne megtaláltuk azt a lelkészt, akit kerestünk, aki intelligenciájával, alapos készütségével és hatalmas szónoki erejével megfogja állani helyét ebben a nagy, tekintélyes püspöki városban és egyházunkra tisztességet fog hozni. — Habár egyes nevek fel lettek említve, mert némelyek szerettek volna valamely idősebb, tapasztalt lelkészt, az egyházmegyének valami főbb tisztviselőjét ide hozni és az egyház tekintélyét, befolyását ezzel is emelni, egyedüli komoly jelölt, akiben mindnyájan megnyugodtunk, Nyáry Pál maradt, kinek még azt is megbocsátották, ami eleinte a szegényes kis lelkész lakás mellett szintén akadály volt — hogy nőszülni akart. — Ennek az egyházra nézve előnyös voltáról is meg tudta győzni Nyáry Pál a presbyteriumot, amikor elébe tárta, hogy: „a családi élet csendes

boldogsága nagyobb erőt, kedvet ad a munkára, az ambíciót megkészszerzi, otthon ülővé teszi az embert és teljesen hivatásának szentelheti idejét.“ Azt a legfőbb argumentumot pedig fel sem hozta, mert akkor még nem is sejtette, hogy a fiatal tisztelendő asszony lesz az ő legfőbb segítő társa a belmissiói munkában, aki segíti rendezni a szeretet vendégségeket, vallásos estélyeket, meglátogatni a szegényeket, betegeket, vezeti a jótékonyági varró-órákat, szóval ott van mindenütt, ahol a szeretet munkáját kell teljesíteni.

Az isteni bölcs gondviselés kezét láthatjuk tehát abban, hogy amikor az egyház anyásításának kérdése megérett, éppen Nyáry Pált küldte hozzánk. Hogy ő az Urnak választottja volt, az kitűnik abból, hogy kevés kezdő papnak adatik meg, hogy ilyen fiatalon egy ekkora egyház élére, ilyen viszonyok közé jusson, ahol az alkotásra akkora tér nyílik. Amikor az 1903. december 8-diki egyházközségi közgyűlést megtartottuk és ezen ki lett mondva, hogy a lelkészi állást meghívás útján fogjuk betölteni, az ő meghívása kétségtelen volt. Üdvözlő sürgönyömrre küldött szép levelét megőriztem, és emlékezet okáért ideiktatom belőle a következő részt:

„Nem lehet azt a boldogságot szavakban vagy írásban kifejezni, amit szíves értesítései keltettek lelkemben. A hála és köszönet, mellyel egyen-egyen mindenkinek, de különösen Nagyságodnak tartozom, sokkal nagyobb és őszintébb, mintsem írásban tolmácsolni képes lehetnék. De fogadja Ngos Uram és a nagytiszteletű Egyháztanács — ottlétem alkalmával a gyülekezet előtt is teendő azon ígéreteket, hogy a hálát és köszönetet majd kedves és nagyra becsült körükben való lekipásztori buzgó működésemmel, a pécsi egyház felvirágoztatásával, Isten országának terjesztésével fogom megmutatni. Ez lesz a méltó hála legszebb kifejezése. Segítsen erre a kegyelemnek Istene.“

Az azóta lefolyt öt esztendő eredménye fényesen igazolja, hogy fiatal lelkészünk ígéretét beváltotta; mert

nemcsak a kőből való templomot segítette ő nekünk felépíteni, hanem összegyűjtve az elszéledt nyáját, megnyerte annak szeretetét és felépítette és folyton építi, erősíti híveinek szívében az élő anyaszentegyházat. Nincs már félig üres imaház, de van állandóan szépen látogatott templom, amely a nagy ünnepek alkalmával már is kicsinynek kezd bizonyulni.

* * *

Arra is rásegített hát bennünket az Isten, hogy a templomot és paplakot felépíthettük és pedig sokkal korábban mint remélni mertük.

Ez volt a legnehezebben megoldható feladat. Itt is beláttuk, hogy a magunk ereje gyenge és felülről, felsőbb egyházi hatóságaink útján kell a segílyt kieszközölni. De hogyan, honnan, hisz egyházmegyénk szegény, egyházkerületünk sem rendelkezik olyan alappal, amelyből építési kölcsönt adhatna. Egyedüli reménységünk maradt az egyetemes konvent által kezelt tőkesegély-alap. Csakhogy erre nézve meg az volt még abban az időben a felfogás, hogy nem szabad a száz meg száz segílyre utalt egyházat egynek a kedvéért megrövidíteni és különben sem tanácsos egy kezdő egyháznak megengedni, hogy magát akkora adósságba verje, amelyből évtizedekig sem lesz képes kieviczkélni.

Némely vezető férfi nyíltan megmondotta azt is, hogy többre becsül egy negyven telkes polgár családból álló falusi egyházközséget, mint a kétezer lelkes Pécsset, mert amaz legalább állandó.

Ezekkel az ósdi nézetekkel kellett tehát felvenni a harcot, meg kellett győzni mindenkit arról, hogy csakis a városi egyházak fejlődhetnek nagyobb arányokban, mert ezeknél van meg a bevándorlás, amely egyedül képes a hívek számát rohamosabban emelni s hogy ezeket kell első sorban megerősíteni; a városokban és a vármegye székhelyeken kell mindenütt erős egyházakat felállítani, mert

az itt lévő szellemi tőke is olyan érték, amit az egyház hasznára lehet fordítani. Nem kell hát az ily helyektől a nagyobb segélyt sajnálni, mert ez megtermi gyümölcseit, míg a szétaprózott, elforgácsolt tőke-segélynek alig van látszata.

Ennek, a minden mélyebb gondolkozó által könnyen belátható felfogásnak a hivei úgy a kerületen, mint a konventen évről-évre szaporodtak és lassanként megadták magukat azok is, akik korábban az ellenkező állásponton voltak és gyanús szemmel nézték, amikor én, aki már egyszer a nagykikindai egyháznak 18—19 ezer kor. segélyt néhai báró Vay Miklós, gróf Ráday Gedeon és Szabó János békés-bánáti esperes útján kieszközöltem, most a pécsi egyház javára kérek 40, majd 50,000 koronát. Különösen az utóbbi, aki időközben a konventi segélybizottság előadója lett, volt nagy segítségemre. De állandóan támogatták minden fórumon kérelmünket, boldog emlékü püspökünk Szász Károly ép úgy, mint jelenlegi püspökünk Baksay Sándor és Kiskun-Halásznak, szülő városomnak nagytudományu lelkésze, egyházkerületünknek évek hosszú során át volt főjegyzője, aki nekem már 30 év előtt a szabadkai, most már szintén virágzó, templomot építő egyházközség szervezésében is segítségemre volt.

De folytonosan támogattott bennünket az egyházmegye és annak vezetősége is. Így, csakis így sikerült a 40,000 korona tőkesegélyt, illetve az ezt biztosító kamatokat megkapnunk, mert a tőkét 32 évre a pécsi takarékpénztár adta kölcsön.

Áldott legyen azoknak emléke és neve, akik ebben a nehéz munkában segítségünkre jöttek és akikről hiveink mindig hálával fognak megemlékezni.

*
* *

Áll tehát a templom és a kényelmesen, egyházunk tekintélyének megfelelőleg berendezett lelkészlak; fejlődik, halad az egyházi élet, tarthatunk egy kis pihenőt.

Ezt az időt se töltsük el teljesen tétlenül; vizsgáljuk meg, hogy hol, mit kell tennünk egyházunk megerősítésére, mert láttuk, hogy a jövő alapját tanácsos mindig gondosan előre lerakni. De siessünk, mert jöhetnek olyan idők, amelyek egyházunkat nehéz megpróbáltatásoknak teszik ki; a fejünk felett tornyosuló fellegekből a közelgő zivatart már láthatjuk.

Első kötelességünk tehát, hogy összetartsunk; egyházi ügyeink iránt érdeklődjünk, azokat el ne hanyagoljuk. Megtisztelő ugyan az egyház vezetőségére és a presbyteriumra, hogy iránta a hivek teljes bizalommal viselkedjenek, de ennek nem szabad közönyösséggé fajulni.

A protestáns egyházak szervezete az önkormányzatra van alapítva, nálunk nem kizárólag a papság vezeti az egyház ügyeit, hanem befolyanak abba a hivek is. Ezt az önkormányzati jogot meg kell becsülni; óhajtandó tehát, hogy az egyházközségi közgyűléseket a hivek minél nagyobb számmal látogassák, az egyház ügyeinek megvitatását meghallgassák, abban részt vegyenek, észrevételeiket megtegyék, mert tudhatják, hogy felvilágosítással az egyház vezetősége mindig a legnagyobb készséggel szolgál.

De segítsék elő lelkészünknek belmissiói munkáját is.

Ennek a belmissiói működésnek úgy az egyes egyházaknál, valamint az egyházmegyéken, kerületeken még most sok ellenzői, lekicsinylői, de már sok barátai is vannak. Én közel egy negyed század óta szemlélem ennek a munkásságnak a gyümölcseit, láttam azt közelről Torontálban, Nagybecskereken és Nagyikindán. Kalapot emelek előtte, mert különösen az új egyházközségekben ez az egyetlen mód, amellyel a lelkész a hiveket maga köré tudja gyűjteni, a városokban pedig, ahol a katolikus papság és a mindenféle egyletek, társulatok hiveikkel tagjaikkal szorgalmasan foglalkoznak, a református hiveknek

is szükségük van arra, hogy őket a lelkész lelki gondozásban részesítse.

Az isteni tiszteleteknek, vallási szertartásoknak egyszerű lemorzsolása lehet a papra nézve kényelmes, de manapság már nem elégíti ki az igényeket. Módot kell tehát adni arra, hogy akik többre vágnak, több szellemi táplálékot is kapjanak, mert csak így nem fogják azt másfelé keresni, amire a városokban bőven van alkalom. Hála Istennek elérkeztünk oda, hogy a nép maga is tanulni akar, tehát tanítsuk és első sorban tanítsa az arra hivatott lelkész, mert csak így lesz vallásos, a vallás pedig alapja az erkölcsnek és a közerkölcsösség alapja a társadalomnak.

Én a sokat hangoztatott tulzásoktól a mi felvilágosított papjainkat és hiveinket nem félttem, de félttem attól, hogy kellő vezetés híján szívósságuk elernyed és olyan utra tévedhetnek, amelyen nem lesznek képesek hagyományos magyar hazaszeretetüket sem megőrizni.

A missiói működés fejlesztése céljából aláírom lelkészünknek azt a többször hangoztatott kívánságát, hogy az egyházi összejövetelek, ünnepségek céljából gondoskodnunk kell egy nagyobb teremről, amely egyuttal az egyházközségi közgyűlések és a hideg templom helyett az ének- és hittan-órák, különösen az inas-iskolák stb. megtartására is helyiségül szolgálna.

Ezt a termet a paplak belső végében, annak folytatásaként a mostani bejáró helyén létesítendő külön fedett bejárattal meg lehetne csinálni. A templom körüli parkirozandó terület a lelkésznek és családjának elég árnyékot és üdülő-helyet nyújt.

A hivek lelki gondozásához tartozik azonban első sorban az isteni tiszteletek számának szaporítása. A vasárnap délutáni isteni tiszteleteket már legutóbb behoztuk és amint tudom, állandóan százon felül látogatják, be kell hozni lassanként a mindennapi istentiszteletet is. Hárman vagyunk az egyháztanácsban egyházmegyei tanácsbírák,

tudjuk, hogy ezt az egyházmegye régóta sürgeti, tehát meg kell valósítani.

Igaz, hogy a mi legnagyobb részben szegény hiveink köznapokon nagyon el vannak foglalva és templomunk a város központjától távol esik, de mivel közvetlenül a vasúti pályaház mellett van és Baranya vármegye nagyszámú református községeiből naponként igen sokan jönnek be reformátusok a városba, kik mind ott haladnak el templomunk előtt, meg vagyok róla győződve, hogy közülök sokan be is térnének, ha látnák, hallanák, hogy ott isteni tisztelet folyik.

Amilyen fokban szaporítjuk azonban az isteni tiszteletek számát, olyan arányban kell emelni a kántor és az egyházi fizetését és kell mentesíteni a lelkészt a tanítás alól.

A kántortanítói állás kérdése egyelőre meg van oldva. Makay Márton nyugalmazott tanító és énekvezér azt tisztességesen ellátja, de nekünk már most számításba kell venni, hogy ez nem tarthat így sokáig.

Hiveink mindig első és fő kérdésnek tartották a hitoktatást.

Ennek hátrányára van már az is, hogy egyetlen tanulónk sem tanul református iskolában és nagy részükkel egyedül a hittan-órán a lelkész vagy a tanító foglalkozik református szellemben. Annak a hittanításnak tehát nem szabad csak chablone-osnak lenni, hanem abba lelket kell önteni, hogy az a szellem a tanulóifjúság fogékony lelkületén kitörölhetlen nyomokat hagyjon.

Ehhez a munkához azonban az a hetenkénti pár hittanóra nem elégséges, azon még énekelni sem tanulnak meg rendszeren, holott nálunk az ének az isteni tiszteletnek egyik főrésze.

Szükséges tehát rendes énekkart szervezni, már csak azért is, hogy a temetési szertartásoknál az ének ne hiányozzék úgy mint eddig. De be kell vonni a fiatalságot az egyházi összejövetelek, ünnepségek rendezésébe, amelye-

ket az intelligencia is kell, hogy pártfogásába vegyen, mert csak ez fejleszti ki közöttünk az összetartozandóság érzetét. Beláthatja mindenki, hogy a 16 iskolában elszört közel harmadfélszáz tanulónál ezekre a teendőkre, amelyekhez még az egyházi jegyzőség is járulna, mert ezt is rendezni kell, egy agilis fiatal munkaerőre van szükség, aki ügyes orgonista is legyen, énekkart is tudjon vezetni; de tudjon elsősorban tanítani és a belmissziói munkában a lelkésznek segíteni. Egy ily állás rendszeresítését, ha a missziói segély állandóan megmarad és a kántortanítói lakás felépítéséhez szükséges összeget pár év alatt megtakarítottuk, költségvetésünk elfogja birni, a lakás pedig a templom alatti telken, annak belső vonalán, hogy a templom kilátását ne rontsa, szépen elférne.

Ha majd a lelkész és egy hozzá hasonló buzgóságú fiatal tanító összefognak és együtt, vállvetve munkálkodnak, akkor fog csak elkövetkezni az az idő, hogy az ifjúságból valóban buzgó, vallásos és nemcsak névleges reformátusokat fogunk nevelni.

Ideiglenesnek kell tekinteni az egyházfi javadalmazását is, aki e mellett adóbeszedő és a harangoztatásról is gondoskodik, mert nem szabad elfelednünk, hogy adófizetőink száma már hatszázon felül van, akiknek évenként többszöri felkeresése nagy munkával jár és hogy az egyházfi buzgósága az adók kedvező befolyásában termi meg gyümölcseit, tehát az egyháznak ebből csak haszna van.

Azonban, ha az általános drágaságra, a lelkészi teendők felszaporodására gondolunk és örvendve látjuk, hogy lelkészünk családja szaporodik, foglalkozni kell azzal a gondolattal is, hogy az ő fizetését emeljük és az első öt év után, amely már február elsején le is járt, okvetlen meg kell tennünk annyit, hogy őt a kántortanítói javadalmazáshoz felajánlott évi száz korona fizetése alól felmentsük és azt az egyház magára vállalja. — Ennek igénybe vétele nem csak az egyház tekintélyét sérti, de méltánytalan is, mert meggyőződöttünk róla éveken át, hogy egyetlen ember a

lelkész, annyiféle iskolában képtelen egyéb hivatalos teendői mellett, több mint 200 tanuló hitoktatását teljes eredményre ellátni, lehetetlenségre pedig senki nem kényszeríthető. Ha tehát a tanító beállítása a hittanítás és így az egyház érdekében történt, nemcsak méltányos, de igazságos is, hogy a kántortanítót kizárólag az egyház fizesse. Szerény elismerése lesz ez egyelőre lelkészünk odaadó működésének, a melynek eredményét a szépen fejlődő egyházi életben, az istentiszteletek szorgalmas látogatottságában, az áttérők számának emelkedése és a kitérők számának nagymérvű csökkenésében (amely az elmúlt évben egyetlen (vidéki) veszteséget mutat) és az adófizetők számának emelkedésében szemmel láthatólag felismerhetjük.

Erős a hitünk, hogy egyházunk, a korábban semmibe sem vett pécsi egyház, mely már most is közel 2000 lelket számlál, folyton erősödni fog és egyike lesz az egyházmegye legerősebb egyházainak; épen azért már most gondoskodnunk kell arról, hogy utódaink a templomot idővel kibővíthessék. Mi egy nagyobbat azért nem építhettünk, mivel nem akartuk hívienket — úgy mint az sok helyen történt — elviselhetetlen egyházi adóval megterhelni. A kibővítés két oldalhajó hozzá építése által könnyen elérhető; de még célszerűbb lenne, úgy amint azt az egyháztanács tervezte, a templom és paplak mögötti szomszédos telket megszerezni és a templomot meghosszabbítani, a mi a templom és a torony magassága mellett az építmény összhangját nem rontaná és világosabb maradna. Erre a célra az egyháznak fáradhatatlan buzgóságú gondnoka, dr. Kenessey Aladár már megkezdte és folytatni is fogja a megtakarított fillérek félre rakását, a hiveken és az utódokon áll, hogy ezt a munkát folytassák.

A legelső átalakításnak, helyesebben berendezésnek kellene lenni, azonban a fűtőkészülék beállításának, ami a modernebb városi templomokban már nem ismeretlen dolog és az egészség megóvásához nagyon szükséges. Templomunkban pedig, mint ez a tél megmutatta, nélkülözhetetlen.

Erre már a templom építéskor is gondoltunk, a hely meg van jelölve, a kivezető cső a falba illesztve, csak be kell a kályhákat állítani.

Ezek a dolgok a külső építkezésre vonatkoznak, van azonban még egy fontos teendő, amit első sorban kellett volna említenem.

Építsük, ápoljuk tovább is, más felekezetű polgártársainkkal a felebaráti szeretetet, egyetértést, ne feledjük el, hogy ők is segítettek nekünk a templomot építeni, támogassuk őket tehetségünk szerint, legyünk egyek velük a hazaszeretben, városunk érdekeinek előmozdításában.

* * *

Elsoroltam a teendőket, a terveket, melyeket megvalósítandóknak tartok, a sorrendet a viszonyok alakulása fogja kijelölni.

Tudom, lesznek sokan, akik a felvetett eszméket most még kivihetetleneknek, erőinket felülmulóknak tartják. Ezeknek csak azt mondom, ne feledjék el a multból merithető tanulságot. Amikor a most befejezett munkához fogtunk, még .gyengébbek voltunk, mégis célzt értünk, mert meg volt bennünk az összetartás, a komoly akarat és az Istenben vetett bizodalom.

Ezeket az érzelmeket ápoljuk az egyházban jövőre is, csoportosulva a lelkész körül, akkor a siker nem fog elmaradni.

Úgy legyen!

KIMUTATÁS

a pécsi ref. egyház eddigi előjáróiról.

1. **Lelkészek.**

1. Pap Zsigmond 1892 jun. 12. — 1905 márcz. 26.
2. Szabó Károly 1895 márcz. 27. — 1895 aug. 20.
3. Máthé Elek 1895 aug. 21. — 1897 ápr. 23.
4. Horváth Antal 1897 ápr. 24. — 1901 nov. 9.
5. Megyeresy Béla 1901 nov. 9. — 1902 jul. 14.
6. Nyáry Pál 1902 jul. 15. — 1902 nov. 11.
7. Körtvélyessy Zoltán 1902 nov. 11. — 1903 jan. 31.
8. Nyáry Pál, első rendes lelkész, megválasztott 1903 január 6-án, hivatalát elfoglalta 1903 február 1-én.

2. **Fügondnokok.**

1. Cseh Galamb Gyula 1884—1891.
2. Cseresnyés Sándor 1891—1893.
3. Váry Gyula 1893—1897.
4. Varga Nagy István 1898 jan. 16-tól napjainkig.
1907. decz. 29-én újabb 3 évre megválasztva.

3. **Gondnokok.**

1. Cseh Galamb Gyula 1884—1888.
2. Bereczky Miksa 1888—1891.
3. Dr. Kereky Mihály 1891—1897.

4. Rauch János	1898—1900.
5. Dr. Müller János	1900—1903.
6. Miklóssy Géza	1903—1906.
7. Dr. Kenessey Aladár	1906—napjainkig.

4. **Presbyterek.**

1. Rásky Mihály	1884—1907.
2. Irinyi Sándor	1884—1891.
3. Vécsey István	1884—1891.
4. Dr. Kereky Mihály	1884—1891.
5. Váry Gyula	1888—1893.
6. Várady Ferencz	1888—1891. 1903—1905.
7. Baross Kálmán	1888—1897.
8. Mihajlovics György	1888—1891.
9. Imre Sándor	1888—1902.
10. Szikszay János	1891—napjainkig.
11. Cziglányi Béla	1891—1898.
12. Szász Gyula	1891—1891.
13. Dr. Tolnai Antal	1891—1897.
14. Maksay Zsigmond	1891—1896.
15. Gyenes Klétus	1891—1898.
16. Csukás Zoltán	1891—1899.
17. Vágó János	1891—1898.
18. Hardi Sándor	1893—napjainkig.
19. Kálmándy Lajos	1893—1900.
20. Boncz Ferencz	1893—napjainkig.
21. Varga Nagy István	1897—1898.
22. Rauch János	1897—napjainkig.
23. Törő Imre	1900—1904.
24. Dr. Forgon Lajos	1898—1907.
25. Dr. Müller János	1898—1900. 1903—napjainkig.
26. Halász Géza	1898—1904.
27. Dr. Rásky Béla	1898—napjainkig.
28. Dr. Dobi Imre	1898—1906.

29. Horváth István	1901—1904. 1906—napjainkig.
30. Finkey Pál	1901—1904.
31. Miklóssy Géza	1906—napjainkig.
32. Dr. Doktor Sándor	1903—1906.
33. Dr. Parragh Antal	1903—napjainkig.
34. Megyeri János	1904—1908.
35. Szabó Ferencz	1904—napjainkig.
36. Dr. Kenessey Aladár	1904—1906.
37. Bercze'ly István	1904—napjainkig.
38. Kádár István	1906— ”
39. Ifj. Baka József	1906— ”
40. Gerth Lajos	1907— ”
41. Vásárhelyi István	1907— ”

Kimutatás a pécsi ref. egyház népmozgalmi adatairól.

Évszám:		1887	1888	1889	1890	1891	1892	1893	1894	1895	1896	1897	1898	1899	1900	1901	1902	1903	1904	1905	1906	1907
Szülöttek száma	fi	5	9	5	13	9	13	13	16	15	11	19	19	14	23	19	14	22	22	17	23	21
	nő	5	4	5	8	6	7	12	11	8	7	16	13	19	10	14	6	14	15	18	14	14
Házaspárok száma		10	5	7	5	2	8	10	14	9	8	15	8	7	16	10	7	14	13	13	8	12
Halottak	f	18	11	22	20	16	22	27	12	31	24	38	30	26	36	36	17	25	21	34	26	31
	nő	4	8	—	9	10	9	18	12	13	17	17	15	15	17	15	11	10	13	16	21	31
Konfirmáltak	fi	—	—	—	—	—	—	4	4	4	4	1	11	6	3	10	—	8	9	4	10	7
	nő	—	—	—	—	—	—	5	4	7	1	3	6	5	1	1	—	6	4	9	3	8
Egyházadó fizetők		—	—	—	—	—	—	—	258	—	—	—	—	—	—	—	252	297	321	316	368	404
Vallástanuló elemi iskolások	fi	21	24	31	23	28	31	27	33	41	40	39	43	45	50	53	53	53	54	52	57	62
	nő	8	7	6	10	7	15	15	13	17	15	21	24	30	30	33	39	47	51	63	58	60

Jegyzet. 1. Egyházunk anyakönyvezése az 1887-dik évben kezdődik. 2. A halottak számában a vidéki illetőségű kórházi ápoltak is ki vannak tüntetve.

KIMUTATÁS

a pécsi ref. egyház alapítványairól.

1. **Egyházközségi alap.**

Alapító: *Cseh Galamb Gyula*. 1885. Eredeti összeg: 200 korona, mely ma 591 kor. 37 fillér. Célja egyelőre meg nem határozott. A pécsi takarékpénztárban gyümölcsözik.

2. **Tanítói alap.**

Alapító: *Cseh Galamb Gyula*. 1904. Eredeti összeg: 1000 korona. (Magyar koronajáradék kötvény 4%-os szelvényekkel). Mai állása: 1125 kor. 70 fillér. Célja: rendszeres vallástanítói álláshoz alapgyűjtése.

3. **Orgonafenntartási alap.**

Alapító: *Grosch Károly*. 1907. Eredeti összeg: 20 korona. Célja: orgona jókarban tartására alap gyűjtése.

4. **Templomkibővítési alap.**

Alapító az *Egyházközség* 1907. Eredeti összeg: 3092 kor. 46 fillér. Cél: alapgyűjtés a templomnak a jövőben eszközrendő megnagyobbításához.

AZ EGYHÁZ VAGYONA.

— 1908. január elsején. —

Tétel	C z i m	Korona	Fill.
1	Templom, paplak, telek értéke	88000	—
2	Templom kibővítési alap . .	3902	46
3	Tanítói alap	1125	70
4	Egyházközségi alap	591	37
5	Orgona fenntartási alap . .	20	—
6	Hátralék	616	12
7	Pénztári maradvány	222	87
	Összesen . .	94478	52

KIMUTATÁS

a templomépítés megkezdésekor kibocsájtott gyűjtő-
ívekről.

1. Dr. Kenessey Aladár ívéén:

	korona		korona
Dr. Kaufer Mór	5	ijj. Fürst	4
Dr. Bokor Emil	5	Schreiber Rezső	5
Dr. Szalkay Melitta	3	Biró József	5
Dr. Schvarcz Vilmos	2	Cser József	2
Dr. Bahula József	5	Petrovics Julia	2
Dr. Altstock Ármin	2	Kertész Gusztáv	4
Dr. Wallerstein Bódog	2	Müller Károly	2
Dr. Orsós Ferencz	4	Dobszai Antal	4
Erreth Lajos	10	Petrovics István	4
Wertheimer Jakab	50	Krisztián József	3
Bokor Ede	5	Kollár Antal	2
Engel Frida	3	Kollár Károly	5
Morgenstern Béla	3	Neuman Ig. és Társa	10
Mitzky Mór	5	Klein Ádám	1
Rosenbaum Ignác	2	Mayer L.	2
Braun Ármin	10	Schvarcz Benő	2
Klein Sándor	5	Geltsch és Graef	10
Goldberger József	50		
Szigeti Frigyes	10	Összesen:	248 kor.

2. Nyáry Pál ívéén:

Pécsi Takarékpénztár 100 korona.

3. Dr. Kenessey Aladár tvén:

Erreth János	korona 100	Gróf Benyovszky M6ricz	korona 100
6sszesen 200 kor.			

4. Dr. Kenessey Aladár tvén:

Winter K6roly	2	L6derer	4
N. N.	1	Angyal Lajos	5
Beck Gyula	2	Eizer J6nos	4
Krausz Simon fia	5	Keil Ferencz	2
F6rst Lip6t	2	Weisz 6rmin	5
N. N.	2	Sz6nt6 M6r	2
Lechner Korn6l	5	Dr. Pauncz Lip6t	5
Sz6nth6 Antaln6	6	Berecz Fid6l	5
Csincs6k	5	Dr. Schik J6cint	10
Sip6cz gy6gyt6r	10	Kelemen Mih6ly	2
Dr. Fodor Le6	5	Nendtvich Andor	2
Dr. Fodor Ign6cz	5	Holy Mih6ly	5
Mandl 6rmin	2	Moln6r J6nos	4
J6zsa G6sp6r	1	„6rangyal“	5
Kohn Adolf	5	Dr. Tolnai	3
Dr. Scholtz Istv6n	5	6sszesen	126 kor.

5. Lelk6szi hivatal tvén:

Kulcs6r J6zsef	1.—	Czinky Ferenczn6	— .60
Kub6k J6zsef	— .40	V6r6s Istv6nn6	— .20
Schiket6n E.	— .20	Pomp6r Izidor	— .50
Er6s Anna	— .20	Galamp6r Imr6n6	— .20
Francz Istv6n	— .30	Szilly Mih6ly	— .30
Vida J6zsef	2.—	Friedmann P6l	— .20
Megyery J6zsef	2.—	Duschenszky J6zsef	— .30
Vida J6zsefn6	2.—	Baksa Ferenczn6	1.—
Moln6r G6bor	— .40	6sszesen:	12.20 kor.
Gasparits J6nos	— .20		

6. Ny6ry P6l tvén:

Engel Adolf 6s Fia c6g 50 korona.

7. R6na Jen6 tvén:

Paulay 6d6n	10	Simon B6la	10
Gallovich J6nos	10	6sszesen:	30 kor.

8. Dr. Müller János ivén:

Dr. Müller János	korona 120 korona.	korona

9. Pálmay József ivén:

Mühlhoffer Sándor	5	Pálmay Ilonka	1
Prager János	5	Pálmay József	1
Polgár Ferencz	2	Összesen: 14 kor.	

10. Nyáry Pál ivén:

Göbel Kálmán	10	özv. Weisz Mórné	4
Enge Ádám	5	Labrentz Gusztáv	12
Dolenszky Károly	2	Hamerli József	5
Rüll József	2	Futász János	1
Günsberger Lajos	2	Lukács Sándorné	3
Szeibert Fülöp	2	Sohr	1
Schapringer G.	10	Fischer és Polgár	3
Keszler S.	2	Blancz József	2
özv. Caflichné	10	Fischer Ferencz	2
Hell S. J.	2	Szabó József	3
Auber	5	Pápai Laura	2
Krausze	10	Ullmann M. K.	5
Nagy Dániel	10	Bányay Mihály	3
Horváth József	10	Fischer H.	1
Kraft Ádám	4	Klapok Alajos	5
Angyal Samu	4	Ganter Ferenczné	5
Spiegel József	1	Ernhaft Ferencz	2
Marton Miksa	10	Összesen: 165 kor.	
Engeszer Miklós	5		

11. B. Kiss Jenő ivén:

Dr. Biró Jenő	1.—	Dr. Tausz Dezső	1.—
Dr. Kelemen Mózes	1.—	Dr. Deutsch Antal	1.—
Dr. Büchler Dávid	1.—	Dr. Grün Sándor	1.—
Dr. Zöld Sándor	1.—	Schneider Károly	1.—
Seeh Károly	1.—	Dr. Kaufer Jenő	1.—
Dr. Buzagits Hugó	1.—	Vérfi Andor	—,50
Székely Ede	1.—	Kiss József	—,20
Dr. Nick Alajos	5.—	Dr. Hinka Miklós	1.—
Dr. Mosonyi Géza	1.—	Kalisch Adolf	1.—

	korona		korona
Kümmelberg Mihály	1.—	Bein Herman	1.—
Barbel Herman	1.—	Walfisch Pál	3.—
Schwartz Gábor	1.—	Friedmann Károly, pt.	—,50
N. N.	—,50	Krausz N.	1.—
Gebhardt Riza	—,50	Fodor Hugó	1.—
G. Mariska	—,50	Stein Oszkár	1.—
Stöbl Jenő	2.—	Holics Andor és	
Rosprina I.	—,50	Schneider Károly	1.60
N. N.	2.—	Dr. Lammer Károly	3.—
Dr. Fürszt Győző	6.—	Összesen:	48.30 kor.
Gírtl Ferencz	—,50		

12. **B. Kiss Jenő** tvén:

Tyoszits Sándor	5	K. N.	5
Tichy Ödön	2	N. N.	3
Schrenek József	3	N. N.	5
Dr. P. L.	2	N. N.	2
Dr. Maléter László	1	Nowotarszky M.	1
N. N.	2	N. N.	1
Iványi Zsigmond	2	Dr. Greiner József	1
N. N.	2	Orf Győző	1
Lili és Kálmán	2	Összesen:	40 kor.

13. **Nyáry Pál** tvén:

Prager és fia	1.—	Krisztián József	4.—
Bayer Ferencz	2.—	Fehér Béla	2.—
Orf Gáspár	4.—	Schwarzenberg József	1.—
Kubinyi Sándor	—,80	„Kegyelet“ temetkezési	
ifj. Lakatos József	2.—	intézet	5.—
Wranitsch Gizella	5.—	Dinesz György	2.—
Pogány János	5.—	Thurn Emil	1.—
Velledits Lina	1.—	Összesen:	37.80 kor.
Zsolnay	2.—		

14. **Dr. Kenessey Rladár** tvén:

Dr. Szücs I.	2	„Magyar ált. hitelbank“	10
Winter Sándor	3	Scholcz Gyula	20
„Az első magyar ált.		Domján Izor	3
bízt. társaság	10	Ptacsek Ettike	1

	korona		korona
Dr. Kenessey Aladárné	5	Drenda József	1
Dr. Schmidt Antal	4	Országgh Lajos	10
Keil Ferencz	3	Dr. Breuer József	5
Hirschfeld S.	20	Schlauch és Károlyi	300
Mestrits Jenő	5	Összesen:	402 kor.

15. **Csukás Zoltán ivén:**

Dr. Bors Lajos 5 korona.

16. **Dr. Jakab Lajos ivén:**

Dr. Jakab Lajos	10	Mautner Adolf	9
Mautner Ödön	2	Csabai Emil	2
		Összesen:	23 kor.

17. **Gázon István ivén:**

Gázon Istvánné	10	Sólyom András és neje	20
Gázon István	10	Fábián József	2
		Összesen:	42 kor.

18. **Hankó Gyuláné ivén:**

Hankó Gyuláné	10.—	Hankó Gyula	2.—
Hankó Géza	— .30	Galgóczy Erzsébet	2.—
Hankó Jolán	— .20	Összesen:	14.50 kor.

19. **Szigvárti Béláné, Domby Margit ivén:**

Sziebert Antal	2.—	Heckinger István	1.—
N. N.	— .50	ifj. Buday	1.—
Komlói Györgyné	— .50	Hoss Sándor	— .40
Pandur Ferencz	— .50	Klobucsár József	4.—
Ribszam Jakab	— .50	Miskrits S.	1.—
N. N.	— .20	Pauncz Adolf és Fia	1.—
N. N.	— .40	Schönwald Imre	2.—
Cs. J.	1.—	Pikler József	2.—
Vörös János	1.—	Árpád Gyuláné	2.—
Hentz Lajos	— .20	Szigvárt Béláné	5.—
Bauer Zoltán	1.—	Szigvárt János	1.—
Bencsik György	— .50	Schwartz Károlyné	2.—
W. és H.	1.—	Brunner Károly	— .40
Hófer Ferenczné	— .50		
Kosák Gyula	— .50	Összesen:	33.10 kor.

20. Verböczy Béláné ivén:

	korona		korona
Verböczy Béláné	7.—	Kondor Béla	1.—
N. N.	1.—	Csőglné	1.—
Lehner János	1.—	Sneilik Anna	1.—
Pernecker József	1.—	Csincsák	2.—
N. N.	1.—	N. N.	1.—
Kossa	2.—	N. N.	—,40
Jancsics Lajos	1.—	N. N.	—,60
Pleininger F.-né	2.—	N. N.	1.—
Károly	1.—	Köszl János	1.—
N. N.	1.—	Zidarits Imre	—,60
Schönwald Imre	2.—	Miksik N.	—,40
Hamerli J.	2.—	Birisits Géza	1.—
Kemény Mór	1.—	Löbl József	—,40
Paruliky	1.—	Bedlma Kálmán	—,20
Tauszig	1.—	özv. Halászné	2.—
Kohn Katicza	1.—	Vadász Ferenczné	2.—
N. N.	1.—	Molvay Ferencz	—,60
Hügl	1.—	Koszér Jánosné	1.—
N. N.	—,60	Gallovich Etelka	—,40
N. N.	2.—	Thaly Lujza	1.—
Reinfeld Imre	1.—	Verböczy Jánosné	1.—
N. N.	1.—	Köröztösné	1.—
A. B.	2.—	Köröztös Mocsi	1.—
Geltsch és Graef	1.—	„Örangyal“	1.—
Lukaíai	2.—	Ruzsávy János és neje	2.—
Schön	—,40	N. N.	3.—
Holecsek	—,50	Összesen:	66.10 kor.

21. B. Kiss Jenő ivén:

Lovass Gyula	5	Gosztonyi Gyula	1
Kerese Miklós	5	Dr. Jellasisch Lajos	2
Lengváry Lajos	1	Mihálffy D.	1
Heindl Nándor	2	Dekleva Ignác	1
Podolay Jusztin	1	Modly Béla	2
Horváth Csongor	5	Göbel Gyula	3
Dr. Porgesz Miksa	2	Összesen:	31 kor.

22. Sziguárt Béla Ivén:

	korona		korona
N. N.	—,10	K. K.	—,10
N. N.	—,10	T. A.	—,50
Komlós György	—,50	Összesen:	1.30 kor.

23. Nyáry Pál Ivén:

Kaufmann Frigyes	1	Dr. Krausz Jenő	10
özv. Verner Ferenczné	10	Hefner József	10
Mattenheimerné	10	Farkas Irma	4
Erzse Sándor	10	Bogárdi M. Erzsébet	10
Varga József	6	özv. Kovács Pálné	10
Pintér Jenő	3	Mándy Samu	100
		Összesen:	184 kor.

23. Nyáry Pál Ivén :

Br. Biedermann Rezsőné 200 korona.

24. Rásky Béla Ivén:

Toldi Béla	20	Dr. Nemes Vilmos	3
Höfler Jakab	5	Ott Béla	3
Dr. Gellér Jenő	3	Dr. Visy László	8
Reinfeld Imre	19	Horváth Antal	10
Dr. Liber Gyula	5	Hooch	2
Dr. Krasznay Miklós	5	Fekete Mihály	3
Dr. Radnay Emil	3	Szauter Gusztáv	100
Dr. Kengyel Ernő	3	Összesen:	192 kor.

25. Dr. Vass Antal Ivén:

Dr. Vass Antal 20 korona.

26. Finkei Pál Ivén:

N. N.	3	Finkei Pálné	50
L. N.	1	Összesen:	54 kor.

27. **Barabás Ferencz** ivén :

	korona		korona
Barabás Ferencz	4.—	Goldberger Lina	1.—
N. N.	2.—	Müller Anna	1.—
J. H.	—.30	Góth Zsigmond	1.—
Mészáros János	1.—	Tomasovitsné	—.20
ifj. Mészáros Gyula	2.—	Kovácsfy család	10.—
Zöldi Márton	1.—	Hirschler	1.—
Mészáros Gyula	4.—	N. N.	2.—
Sugár Ferencz	1.—	Berger Ilona	1.—
Opris Péter	5.—	Dr. Loránt Lipót	10.—
N. N.	5.—	N. N.	1.—
Littke Pezsgőtelep	5.—	Kerekes Márton	2.—
N. N.	1.—	N. N.	—.50
Goldberger Ilka	2.—	Összesen:	69 kor.

28. **Mészáros Elek** ivén :

Szigeti Edéné	2.—	Metz János	1.—
Votroba János	2.—	Geilszer Adolf	—.50
Lerch Jenő	1.—	M. E.	1.50
Olaszy Gábor	1.—	Összesen:	9 kor.

29. **Hamar Károly** ivén :

Hamar Károly	5.—	Jánosházy Zsigmond	1.—
Ivanovics	—.80	Kristóffy Kálmán	1.—
Hárman	—.60	Ruprecht János	20.—
Sörházban gyűjtés	1.20	Rueprecht testvérek	20.—
Oberhammer Antal	1.—	Kovácsics Antal	5.—
Orczán	1.—	Mazaly József	2.—
Kovácsics József	2.—	Wachter Ede	1.—
Romeisz György	5.—	Terhes János	1.—
Karch Géza	1.—	Bezerédi	20.—
Dorner Gyula	1.—	Összesen:	71.80 kor.
Domján Nándor	2.—		

30. **Gerth Lajos** ivén :

Kovács Bernát	1		
Gerth Lajos	5	Összesen:	6 kor.

31. Heiszler János iuén:

	korona		korona
Neszmély Géza	1.—	Csaba Sándor	—,50
Szarka Rezső	1.—	Pirkner Ödön	1.—
Korsós Bálint	1.—	Heiszler János	—,50
Lapai Mihály	1.—	Összesen:	6 kor.

32. Podvinecz Károly iuén:

Podvinecz Károly	2.—	Steiner S.	3.—
Irén	1.—	Udvardy Géza	—,50
Elza	1.—	X. Y.	1.—
Friedmann Károly	1.—	Hoffmann	—,40
Lengyel Jenő	—,14	Összesen:	10.04 kor.

33. Dr. Kenessey Aladár iuén:

Grósz Antal	100	Miskovszky Emil	5
Keresztény János gyűjtése	10	Összesen:	115 kor.

34. Csurgay Béla iuén:

Csurgay Béla	5	Összesen:	6 kor.
Dr. Barta	1		

35. Mosonyi Géza iuén:

Mosonyi Gabriella	2.—	Meer Géza	1.—
Tarnóczay József	1.—	Perényi Pál	—,40
Szalay József	1.—	Markay István	—,40
Lindenlaub Frigyes	1.—	Ohnmacht János	—,50
Bagó József	5.—	Keresztény Rajmár	—,20
K. I.	—,20	Véber János	—,50
F. T.	1.—	Reimo	—,50
N. N.	—,20	Szücsy Ferencz	—,58
Vigand János	—,30	Stefán Péter	—,40
Pelcz József	1.—	Gyenis Ferencz	—,50
Sz. K.	—,40	Vasdényei nővérek	2.—
Enyedy Lajos	—,60	Pápai Gézáné	3.—
Végh András	1.—	Összesen:	24.68 kor.

36. Várady Ferencz loén:

Kádár István	korona 50	Várady Ferencz	korona 2
Koszits Kamil	5	Összesen:	57 kor.

37. Nyáry Pál loén:

Pintér Jánosné	10	Szabó József	1
Franz Bibus Mähr Trübau	10	Pécsi Napló 2 úr nevében	2
Benkő Mihály	10	Összesen:	34 kor.
Gyenes Erzsébet	1		

38. Kiss János loén:

Kiss János	2.—	Schwarz Jenő	1.—
Barna Lajos	1.—	Pápai Dezső	1.—
Szücs József	1.—	Kis Tóth József	2.—
Darányi János	1.—	Polák Jakab	—,30
Szekeres Vincze	1.—	Összesen:	11.30 kor.
Sándor Ádám	1.—		

39. Saáry Pál loén:

Rácz Gábor	5	Lipcsey	2
Greilinger Károly	3	X. Y.	1
Segesdi Miklós	2	Botlka százados	4
Várady Lajos	1	Kiss Mihály	1
Sebes	1	T.	1
Petrás	1	M. R.	1
Nack	1	Tóth István	5
Saltzer	1	Jekelfalussy	1
Tömösváry	1	Ghyczy	1
Párnitzky	1	Ujhelyi Péter	2
Grethl	1	N. N.	1
Pap Miksa	1	Bencze	2
Sulteisz	1	Magai	1
Szigeti	2	N.	20
Mihálffy Jenő	1	Z.	2
Szmodis	3	Összesen:	70 kor.

40. Horváth István loén:

Horváth István	50	Összesen:	55 kor.
Horváth Mór	5		

41. **Kossa Aladár ivén:**

	korona		korona
Kossa Aladár	5.—	Hetényi Antal	1.—
Harant Arnold	5.—	Stvertka Ignác	—.60
özv. Hitréné Francziska	5.—	Soós István	1.—
Hantai Lajos	1.—	N. N.	1.—
Ruszák János	1.—	Hajdu Imre	2.—
Neupauer László	1.—	Tücherer János	2.—
Szalai János	1.—	Kossa János	2.—
Gulyás J.	1.—	Varga István	1.—
Schindler József	1.—	Fazekas József	1.—
Sárdy István	1.—	Dencsházai ev.ref. egyh.	5.—
Tabak Frigyes	1.—	Záboly Lajos	1.—
Lányi Ödön	1.—	Bekesy L.	—.60
Szabó J.	—.40	Összesen:	42.60 kor.

42. **Póhl Béla ivén:**

Póhl Béla	10.—	N. B.	1.—
Károly Sándor	1.—	N. N.	2.—
Littke Ernő	2.—	Frank Sándor	3.40
Tömösváry Béla	2.—	N. N.	1.—
Julcher Béla	4.02	Bari Istvánné	11.58
Bálint István	1.—	Lazsanszky Béla	5.—
Jankovits József	5.—	H. E.	2.—
X. Y.	2.—		
Jam	5.—	Összesen:	58 kor.

43. **Sipos Gábor ivén:**

Végh Lajos	1	Sipos Gábor	5
N. N.	1	Összesen:	7 kor.

44. **Csery István ivén:**

Csery István	5.—	Bözsöyné	1.—
Tuchere János	—.50	K. A.	1.—
N. N.	—.20	E. K.	1.—
L. Ö.	—.20	Novák János	1.—
Előd Ármin	6.—	Hetényi Antal	3.—
B. J.	—.20	E. M.	1.—
N. N.	—.50	Halász Bernát	—.50
N. N.	—.50	N. N.	—.60

	korona		korona
Kaszapovics István	1.—	B. M.	—20
Stvertka Ignác	—50	P. F.	.50
Osvald Margit	1.—	S. O.	—50
Kondor Teruska	—50	H. T.	—30
Horváth Nusi	—40	Sz. J.	—20
A. J.	—50	S. A.	—20
E.	1.—	H. L.	—40
N. N.	—40	S. F.	.40
K. J.	—20	Szabó József	1.—
Szentgyörgyi Béla	1.—	Összesen :	32.40 kor.

45. **Pain Emilné ivén :**

„Örangyal“	1.—	Kovács Lidia	2.—
Pain Emil	10.—	Pain Emilné	5.—
Sajó Géza	—50	özv. Bartos Józsefné	—50
Morgenhut L.	.50		
Szigriszt Lajos	2.—	Összesen :	21.50 kor.

46. **Bencze Bálint ivén :**

Bencze Bálint 10.— korona.

47. **Berczely István ivén :**

Kovács Imre	25	Till	2
Zsótér János	10	Timár	1
Dobszay	1	Vésey József	5
Gaál	2	Horn Dávid	3
Schöner	1	Kovács József	1
Kóbor	2	Ritschel Vilmos	2
Vida	2	Berczeli István	25
Urhegyi	1	Összesen :	85 kor.

48. **Gatai János ivén :**

Gatai János 3 korona.

49. **Póhl Gyula** **lvén:**

	korona		korona
Tas Miksa	— .30	Kún Károly	1.—
Szigeti Lajos	1.—	Csete Lajos	1.—
Bugár Ede	1.—	Gaál József	2.—
Koch Kálmán	— .50	Büttl János	1.—
Palkovics József	— .30	Vocsadló Ferencz	1.—
Schreiber Béla	— .40	Stadruker Péter	1.—
Járányi Lajos	— .50	Ulbrich Pál	1.—
Schuller János	1.—	Révai János	1.—
Bohner Engelbert	1.—	Molnár Géza	1.—
Póhl Gyula	1.—	Moos József	4.—
Moós Péter	1.—	Összesen:	23.20 kor.

50. **Erdélyi Imre** **lvén:**

Erdélyi Imre és neje 5 korona.

51. **Szánthó Sándor** **lvén:**

Dr. Sipőcz Géza	5	Pirgl Boldizsár	1
Dr. Rosenspitz Berta	1	Szánthó Sándor	3
Gebauer Ernő	2	Összesen:	12 kor.

52. **Baka József** **lvén:**

Baka József	50.—	Lehner János	5.—
id. Mézes Ferenczné	2.—	Müller Alajos	1.—
Lakits Ferencz	1.—	Jankovits Hugó	2.—
Péter József	2.—	Antal Józsefné	1.—
Hengl János	1.—	Czmnerk Károly	— .60
Rosenbaum	2.—	Baka Sándor	5.—
Lehner Béla	1.—	Szabó Mária	2.—
Varga Vincze	2.—	ifj. Scholtz Antal	2.—
Lang Jenő	5.—	Összesen:	94.60 kor.
Krausz Béni	10.—		

53. **Tarnóczay József** **lvén:**

Tarnóczay Józsefné	1	Krisztics Milánné	2
özv. Horacsekné, Lengyel		Krajszingerné	2
Éva	2	Bakos Lina	2
Dávidházi István	2	Összesen:	11 kor.
Tóth József	1		

54. **Nónay Dezsőné ivén:**

	korona		korona
Nónay Dezsőné	10	Cseresnyés Géza	10
Szakál Pálné	10	Sipos Gyula	10
özv. Szabó Jánosné	10		
Hadapród isk. tiszti étk.	15		
		Összesen:	65 kor.

55. **B. Kis Jenő ivén:**

özv. Berez Károlyné	4	Dr. Kereky Mihály	2
Berez Károlyné	4		
Berez Sári	2		
		Összesen:	12 kor.

56. **Rauch János ivén:**

Zsolnay Miklós	40	Varga László	10
„Pécsi Villamossági Részvénytársaság	200	Varga Bandi	10
„Pécsi Légszeszgyár“	200		
		Összesen:	460 kor.

57. **Boncz Ferencz ivén:**

ifj. Kindl József	10.—	Ziffermayer Ede	3.—
Schuller Gáspár és neje	10.—	Ritzl Péter	5.—
Kellert Adolf	10.—	Szabó Géza	1.—
Pécsi Tejcsarnok	20.—	Hungária kávéház	5.—
Pauncz Gábor	5.—	Löwy Konrád	1.—
Krausz Mór	5.—	Zók János	1.—
Trixler Aladár	5.—	Bózsa József	10.—
N. N.	4.—	Schvartz Mór	—50
Pintér József	3.—	Opperman I.	1.20
Steiner S.	5.—	Kupics János	1.—
Berghardt János	5.—	Bognár Sándor	1.—
Agulár Benő	1.—	Keinráth Mihály	2.—
Guttman Simon	—60	Marton Ferencz	5.—
Fazekas János	2.—	Izraelita vallásu	2.—
B. Bak Samu	1.—	Valesits György	5.—
Lauber Jakab	1.—	Fried Mihály	1.—
Jusztus János	1.—	Deutsch	2.—
Bruhács János	2.—	Gottlieb	1.—
Muszty József	1.—	Boncz Ferencz	10.—
Rátz József	2.—		
Csőgl János	1.—	Összesen:	152.30 kor.

58. **Boncz Ferencz Iuén:**

	korona		korona
Resch János	5.—	Szabó Sándor	1.—
Spitzer Jakab	6.—	Gyimóthy Gyula	2.—
Eizner Dóczy	5.—	ifj Károly Ignác	1.—
Mazaly József	5.—	Poszek Vilmos	2.—
Klinger Mihály	3.—	Mikolits Kálmán	1.—
Kollár Antal	2.—	Weisz Ármin	2.—
Reinhold Pál	1.—	Reichenauer Imre	1.—
Lengyel Adolf	1.—	Schlesinger Imre	4.—
Horváth H. Antal	1.—	Schuler S.	1.—
Engedi J. és neje	2.—	Révai Adolf	1.—
Kende Oszkár	3.—	Krisztián György	1.—
Lauber Lajos	1.—	Steiner Imre	1.—
Mandelbaum Dani	1.—	Fischer János	— .60
Hilcher Vilmos	1.—	Molnár József	1.—
Gipsz József	2.—	Löbl József	2.—
Lövenfeld Benő	1.—	Bergstein József	1.—
özv. Wurm Adolfné	1.—	Goldsteiner János	1.—
Dombovári Róbert	2.—	Összesen:	63.60 kor.

59. **Berczell István Iuén:**

Krisztián József	2.—	Dürnbacher Ferencz	— .60
Cserta Antal	1.—	Bencsik György	— .50
Zidarits József	1.—		
Selényi Antal	1.—	Összesen:	6.10 kor.

60. **Ref. Lelkészi Hivatal Iuén:**

D. G. H. T. bányaig.	200.—	drávaiványi egyház	3.62
csarnóthai ref. egyh.	9.40	hercegszőlősi egyház	4.60
siklónagyfalui egyh.	24.—	biai egyház	4.—
selitei egyház	6.—	szentmárton-kátai egyh.	2.—
magyarmecseki egyh.	11.16	rónádfai egyház	16.—
gordisai egyház	4.—	peterdi egyház	10.—
óbudai egyház	6.17	Kovács Juliska	3.—
paksi egyház	24.—	Kossa Ferencz	20.—
drávacsehi egyház	4.—		
kölkedi egyház	20.56	Összesen:	371.51 kor.

61. Radics Lőrinczné ivén:

	korona		korona
özv. Radits Lőrinczné	20.—	N. N.	2.—
Elek Sándor	1.—	„Órangyal“	2.—
N. N.	1.—	Összesen:	26 kor.

62. Hardi Sándorné ivén:

Krasznay Mihályné	1	Özv. Eizer Jánosné	5
Özv. Dezsény Elekné	1	Özv. Kaltnekerné	1
Makara Ivánné	1	Deutsch Kornélné	1
Brázay	2	N. N.	1
Özv. Luiszer Viktorné	2	Herbert N.-né	1
Sipőcz Fábry Frida	10	Egy emberbarát	1
Özv. Littke Józsefné	5	Domján Izorné	1
Fischer Ferencné	2	Hlinka Lászlóné	4
Vass Antalné	2	Nick Alajosné	1
Szallói Margit	2	Lauber Viktorné	5
Horváth Csongor Jánosné	2	Visy Lászlóné	2
Dr. Johan Béláné	5	Hardy Sándor	40
Hardy Sándorné	5	Összesen:	105 kor.
Varga Nagy Istvánné	2		

63. Fenrichné ivén:

Fenrichné Gajnok Judit 10 korona.

64. Szuly Jánosné ivén:

Dr. Szuly Aladár	5	Szuly Jánosné	4
Brázay Z.	5		
Czvetkovics Gyuláné	5	Összesen:	15 kor.

65. Nyáry Pál ivén:

Gödöllei Erzsike	2.—	Fekete Károly	—50
Perencz József	2.—	Bakos Lina	20.—
Csonka Lajos	10.—	Pancsó Illés	5.—
Rózsafai hivek	2.75	Egy kölkeddi szegény	
Özv. Kántor Jánosné	8.—	asszony	—20
Eisenhut Antal	2.—	Összesen:	52.45 kor.

66. **Lelkeszi hivatali levél:**

	korona		korona
Komlós György	10.—	Vajszlói egyház	12.36
Nagyvátyi egyház	20.—	Garéi egyház	4.—
Diósvizslói egyház	10.—	Lengyel Sándor	20.—
Schlamfuann Éva	10.—	Összesen:	86.36 kor.

67. **Varga Ilagy István levél:**

Blaskovits István	10	Dr. Kiss István	10
Nábráczky Lajos	5	Náray Szabó Géza	10
Balogh Károly	10	Károly Ignác	5
Rökk Gyula	6	Dr. Felber Arthur	5
Angyal Pál	4	Piatsek Gyula	5
Till István	3	Jeszenszky Lajos	20
Kindl József	10	Neumann M. czég	10
Kaufmann Nándor	10	Seifritz Antal	20
Taussig Ármin	10	Hinka László	10
Tóth László	10	Összesen:	153 kor.
Raichl Károly	10		
Schaumburg Lippe hg	200	Kiss József	5
Taizs József	20	Mandl Ármin	4
Hinka László	10	Összesen:	239 kor.
Jakabffy Imre	5	Hoffmann Lajos	20
Dr. Madarász István	5	Összesen:	30 kor.

68. **Dr. Parragh Antal levél:**

X. Y.	2	Gebhardt Ferencz	5
Frank Sándor	10	N. N.	1
Szigeti Ede	2	Gebhardt	2
Török János	2	Justus	2
Nagy Jenő	4	Összesen:	30 kor.

69. **Dr. Furgon Lajos levél:**

Vörös Mihály	2	Schindler József	2
Kondor Béla	2	Halusz László	2
Budai Sándor	2	Összesen:	12 kor.
Dr. Günther Mihály	2		

70. Rangha János ivén:

Rangha János	korona	korona
	1 korona.	

71. Lelkészi hivatal ivén:

Ipacsfai egyház	1.—	Kis-Csányi egyház	10.—
Margit József Kákics	2.—	Dányi Gábor esperes	2.—
Csuzai egyház	4.60	Dányi Gáborné	2.—
Besenczei egyház	5.—	Egy kölkedi szegény nő	—20
B.-Feketehegyi egyh.	2.—	Nyáry Pál	1.73
Terehegyi egyház	5.—	Összesen:	35.53 kor.

72. Lelkészi hivatal ivén:

Tassi ref. egyház	3	Kovácsy Józsefné	20
Egyházas-Haraszti egyh.	7	Rameshofer Gizella	2
Czúni egyház	3	Rameshofer Béla	10
Tószegi egyház	2	Siklody Tamásné	5
Tabajdi egyház	1	Szabó Ezsébet	5
Torzsai egyház	4		
Gödöllői egyház	2	Összesen:	64 kor.

73. Lelkészi hivatal ivén:

Juthi egyház	2.—	Vargha Gyuláné	10.—
Siklói egyház	25.—	B. K. J.	1.—
Nagyótfalusi egyház	8.—	Tarnóczay József	20.—
Sárkereszturi egyház	5.—	Dede Gyula	20.—
Apostagi egyház	4.80	Összesen:	95.80 kor.

74. Bene Jenő ivén:

Bene Jenő	4 korona.

75. Lelkészi hivatal ivén:

Szolnoki egyház	10	Baráth Istvánné	1
		Összesen:	11 kor.

76. Lelkészi hivatal ivén:

	korona		korona
Takács Lajos	20.—	Kői egyház	2.—
Kún József	2.—	Hiricsi egyház	3.45
K. Gyula	2.—	Összesen:	29.45 kor.

77. Miklósy Géza ivén:

Wajdits Géza	1.—	Graf Ödön	—.20
Molnár Ferencz	2.—	Miklóssy Géza	20.—
Babics Sándor	1.—	Összesen:	24.20 kor.

78. Főző Lászlóné ivén:

Dr. Szűcs Ernő	2	N. N.	2
Benkő Gyula	10	Rácz Gyula	2
Csonka Lajos	10	Géczi Gábor	2
Metz Józsefné	4	Összesen:	85 kor.

79. Lelkészi hivatal ivén:

Bagó József	2	Kovács János 42.sz. bérk.	20
		Összesen:	22 kor.

80. Lelkészi hivatal ivén:

Pécsi kölcs. segélyző-egylet 100 korona.

81. Lelkészi hivatal ivén:

Kirizs István	1	Valaki ?	25
Pátkó Jánosné	2	Összesen:	28 kor.

82. Lelkészi hivatal ivén:

Váczai Béni	10	Szűcs Jánosné	2
Szűcs János	2	Kis Tóth József	10
Balogh Lajos	6	Összesen:	30 kor.

83. Dr. Kenessey Aladár ivén:

	korona		korona
monostori Erreth Kálmán	20	Dr. Vámos és Füredi	30
Összesen : 50 kor.			

84. Dr. Parragh Antal ivén:

Krausz Miksa	50	Kossuth ünnepély gyűjt.	115
Littke Jenő	5		
Horváth Csongor J.	2	Összesen :	172 kor.

85. Ref. lelkeszi ivén:

Ifj. Bagó Józsefné	2	Özv. Ábrahámné	1
Narancsik Lajos	1	Összesen :	4 kor.

86. Dömény Zoltán ref. lelkesz ivén:

Kozma József   5 korona.

87. Glinsberger Lajos ivén:

Armin Meyer Wien	5	N. N.	1
Julius Taubes Wien	2		
N. N.	1	Összesen :	9 kor.

88. Lelkeszi hivatal ivén:

Erdélyi Imre	5	Kunszentmiklósi egyh.	5
Iván János	5	Összesen :	15 kor.

89. Lelkeszi hivatal ivén:

Komócsyné   2 korona.

90. **Lelkeszi hivatal ivén:**

	korona		korona
Kovács lelkész és ka-		Lapai M.	1.—
rai egyház	4.—	Mészáros Jácos	10.—
Köntös E.	14.—	Fábián J.	4.—
N. N.	3.—	Fenrich Lajosné	10.—
Szaóáll Sándor	2.72	Csigeti József	2.—
Gyenes E.	1.—	Özv. Denke G.-né	10.—
Molnárné	—28	Kécskei egyház	10.10
Kadarkuti lelkész	2.—	Laczházay egyház	25.—
Vöresné	20.—	Komócsyné	2.—
Kis Tóth János	3.—	Összesen : 124.10 kor.	

91. **Vaszary Gyula ivén:**

Gyűjtése 18 korona.

92. **Bodolay István ivén:**

Valaki 1 korona.

KIMUTATÁS

A jelenlegi egyházi adó fizetőknek a templom építésre tett adományairól.*)

	korona		koronn
Varga Nagy István	530	Várady Ferencz	202
Tóth István	10	Póhl Béla	10
Siposs Gyula	10	Mosonyi Géza	100
Nónay Dezsőné	10	Szuly Jánosné	119
Dr. Müller János	550	Szabon István	200
Dr. Doktor Sándor	200	Szabó Ferencz	130
Dr. Vass Antal	35	Nyáry Pál	100
Szikszay János	200	Horváth János	100
Radics Lőrinczné	240	Heffner Józsefné	110
Rauch János	200	Hankó Gyuláné	10
Dr. Kenessey Aladár	133	Gózon István	20
Horváth István	180	Fenrichné Gajnok Judit	240
Hardi Sándor	270	Boncz Ferencz	110
Finkey Pál	50	Peitler Imréné	100
Cseh Galamb Gyula	1000	Gerth Lajos	15
Berceli István	225	Erzse Sándor	10
Dr. Rásky Béla	200	Dőry István	27
Dr. Parragh Antal	200	Dede Gyula	20
Miklóssy Géza	250	Virág János	19
Kádár István	180	Tóth Mihály	21
Dr. Forgon Lajos	290	Tarnóczay József	20
Pain Emilné	15	Szabó Józsefné	25
Magyari Kossa Ferenc	52	Ifj. Mézes Ferencz	50
Cafilisch Jenő	200	Lengyel Sándor	100
Dr. Jakab Lajos	10	Kovács János 42.sz. bérh.	20
Bari István	50	Kovács József	40

*) 10 koronánál kisebb adományok itt nincsenek kitüntetve.

	korona		korona
Komócsy Pálné	10	Gyalus Gábor	68
Hazay Ferenczné	20	Gulyás József	11
Császár József	40	Fekete Károly	20
Baka József	80	Berghoffer Sándor	10
Zente K. Berta	40	Bakos Lina	42
Vig Lajos	20	Baksa Ferencz	21
Takács Sándor	10	Zsigmond Juliánna	10
Takács Lajos	20	Zsigmond József	18
Tar János	100	Kis Tóth József	12
Pintér János	10	Nagy Józsefné	10
F. Nagy János	100	Kun József	22
Moós József	54	Kaszás János	20
Margit József	10	Halász János	10
Özv. Lakatos Károlyné	50	Horváth József	10
Kulcsár József	21	Hildebrandt Károly	20
Özv. Kovácsy Józsefné	20	Vida József	22
Kovács erdőőr	20	Özv. Denke Gáborné	10
Kovács Pál	40	B. Mészöly Erzsé	10
Gyenis Ferencz	50	Váczi Béni	20

TARTALOMJEGYZÉK.

	Lap
Bevezetés	5
A pécsi ref. egyház hajdan	7
A mai egyház multja	13
Uj idők kezdete	18
A templomszentelés	45
Befejezés. <i>Varga Nagy Istvántól</i>	50
Kimutatások	63—92

219124

Jegyzet. A 24. oldalon kimaradt a következő mondat:
Egyházunk az 1896-dik évben a felsőbaranyai egyházmegyébe
visszakebelezetett és ide tartozik ma is.

